

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4-8
РОЗДІЛ 1. ЗМІСТ ПОНЯТТЯ «ДЕОКУПОВАНА ТЕРИТОРІЯ».....	9-41
1.1. Поняття деокупованої території.....	9-16
1.2. Особливості статусу деокупованої території.....	16-27
1.3. Правове регулювання деокупованих територій.....	27-30
1.4. Перспективи вирішення проблем деокупованих територій.....	30-41
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАТУСУ ТА ПОВНОВАЖЕНЬ СУБ'ЄКТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ НА ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ.....	42-65
2.1. Основні нормативно-правові акти, що регулюють діяльність суб'єктів забезпечення громадського порядку на деокупованих територіях.....	41-51
2.2. Порівняльний аналіз з досвідом інших країн	51-57
2.3. Проблеми та перспективи у забезпеченні громадського порядку на деокупованих територіях України.....	57-65
РОЗДІЛ 3. МІСЦЕ І РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ НА ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ.....	66-82
3.1. Специфіка завдань, які виконує Національна гвардія України на деокупованих територіях.....	66-73
3.2. Співпраця з іншими силовими структурами, органами місцевого самоврядування, міжнародними партнерами у реалізації завдань із підтримання громадського порядку на деокупованих територіях.....	73-83
ВИСНОВКИ.....	84-91
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	92-99

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

АТЦ – Антитерористичний центр при Службі Безпеки України;
ВК – Військове командування;
ВСП ЗСУ – Військова служба правопорядку Збройних Сил України;
ВЦА – Військово-цивільні адміністрації;
ГШ ЗСУ – Генеральний штаб Збройних Сил України;
ДКВСУ – Державна кримінально-виконавча служба України;
ДМСУ – Державна міграційна служба України;
ДСФМУ – Державна служба фінансового моніторингу України;
ЗСУ – Збройні Сили України;
КМУ – Кабінет Міністрів України;
МОЗ – Міністерство охорони здоров'я;
МЮУ – Міністерство юстиції України;
НГУ – Національна гвардія України;
НПУ – Національна поліція України;
ОДА – Обласні державні адміністрації;
СБУ – Служба Безпеки України.

ВСТУП

Актуальність теми. Умови війни вимагають ефективного та обґрунтованого використання потенціалу територіальних громад для забезпечення їх стійкості та розвитку. Під час розробки й впровадження стратегій розвитку та інших нормативно-правових документів для територіальних громад, слід враховувати їхні унікальні особливості та наявні ресурси, а також враховувати інтереси населення та європейські принципи державної політики.

Згідно із Законом України "Про місцеве самоврядування в Україні" територіальна громада представляє собою групу мешканців, які проживають на території села, селища або міста і є незалежними адміністративно-територіальними одиницями, додатково, територіальною громадою вважається добровільне об'єднання мешканців кількох сіл, селищ або міст з одним адміністративним центром.

Якісно виконуючи завдання, які включають публічну реалізацію стратегічних цілей держави, під контролем влади, з метою задоволення потреб суспільства та держави; виконання обов'язків, які зазвичай покладаються на органи виконавчої влади, з використанням юридичних засобів впливу на певні суб'єкти через переконання або примус; залучення до виконання цієї діяльності спеціально підготовлених та уповноважених посадових осіб, дії яких можуть бути оскаржені відповідно до закону у визначених випадках та регулятивних нормативно-правових процедур.

Законом України "Про Національну гвардію України" Національна гвардія України відноситься до суб'єктів правоохоронної діяльності.

Це військове формування із правоохоронними функціями, яке є частиною МВС України і призначене для захисту життя, прав, свобод та законних інтересів громадян, суспільства та держави від кримінальних та інших протиправних дій, забезпечення громадської безпеки і порядку, а

також співпраці з правоохоронними органами у забезпеченні державної безпеки, захисті державного кордону та протидії тероризму, незаконним воєнізованим особам або збройним формуванням, терористичним організаціям, організованим злочинним групам та злочинним угрупованням.

У сучасних умовах, зокрема в умовах тривалого воєнного стану в Україні, варто зазначити, що найважливішим завданням є відновлення порушеного безпекового середовища в країні. За роки незалежності система забезпечення національної безпеки України (яка представлена органами державної влади) не виявила готовності в нейтралізації реальних загроз національним інтересам під час конфлікту.

Один із можливих шляхів відновлення безпеки полягає у покращенні діяльності правоохоронних органів через удосконалення їх взаємодії з громадянським суспільством та його структурами.

Метою дослідження є комплексний та всебічний аналіз нормативно-правового регулювання забезпечення громадського порядку на деокупованих територіях, а також проведення дослідження діяльності підрозділів Національної гвардії України та їх взаємодії з іншими силовими структурами, органами державної влади та органами місцевого самоврядування.

Для досягнення поставленої мети, необхідно дослідити наступні **завдання:**

1. Дослідити поняття «деокупована територія»;
2. Визначити особливості правового статусу деокупованої території;
3. Обґрунтувати правове регулювання деокупованими територіями;
4. Охарактеризувати перспективи вирішення проблем деокупованих територій;
5. Проаналізувати основні нормативно-правові акти, що регулюють діяльність суб'єктів забезпечення громадського порядку на деокупованих територіях;

6. Здійснити порівняння досвіду зарубіжних країн стосовно забезпечення громадського порядку на деокупованих територіях;

7. Визначити проблеми та перспективи у забезпеченні громадського порядку на деокупованих територіях України;

8. З'ясувати специфіку завдань, які виконує Національна гвардія України на деокупованих територіях;

9. Пояснити особливості співпраці підрозділів Національної гвардії України з іншими силовими структурами, органами місцевого самоврядування, міжнародними партнерами у реалізації завдань із підтримання громадського порядку на деокупованих територіях.

Об'єкт дослідження – нормативно-правове регулювання забезпечення громадського порядку на деокупованій території. До об'єкту також входить питання нормативно-правового врегулювання процесу збереження громадського порядку та контролю на територіях, які перебувають під окупацією або деокупацією. Також включає в себе закони, положення та механізми, які регулюють порядок, безпеку та правопорядок на цих територіях.

Предмет дослідження полягає у визначенні правових норм, актів та механізмів, які встановлюють порядок і правила для забезпечення громадського порядку на території, що перебуває у стані деокупації. Це включає в себе регулювання діяльності правоохоронних органів, встановлення процедур контролю, запобігання та реагування на порушення громадського порядку, а також сприяння захисту прав та інтересів громадян на цій території.

Практичне значення наукового дослідження полягає в удосконаленні законодавства та науково-технічного прогресу в країні з питання нормативно-правового регулювання забезпечення громадського порядку на деокупованих територіях, та надання методичних рекомендацій Національній гвардії України, щодо вдосконалення правоохоронних функцій забезпечення громадського порядку на деокупованих територіях.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в аналізі нормативно-правового регулювання забезпечення громадського порядку на деокупованих територіях, виявленні проблем, розробці пропозицій для їх вирішення та порівняння з діяльністю інших силових структур.

Теоретичною основою даного дослідження є нормативно-правова база законодавства України, до якої входять закони України, укази Президента, накази, посадові інструкції та інші підзаконні акти, що відносяться до Національної гвардії України та її діяльності. А також наукові праці вчених, навчальні посібники, збірники наукових праць, підручники, дисертації та інші.

Методи дослідження. Дослідження включає вивчення законів, порівняльний аналіз, використання емпіричних методів для оцінки продуктивності Національної гвардії України, аналіз документів, експертні оцінки та правовий аналіз. Застосування цих методів дозволить отримати повний обсяг інформації щодо адміністративно-правового статусу Національної гвардії України й виявити основні тенденції та проблеми в цій галузі.

Нормативною основою роботи є закони, постанови та інші правові акти, що визначають діяльність Національної гвардії України. Серед них наявні Конституція України, закони про Національну гвардію України та національну безпеку, які регулюють організацію та повноваження цієї установи. Також враховані міжнародні стандарти та конвенції, які стосуються нормативно-правового регулювання забезпечення громадського порядку на деокупованій території.

Структура наукової роботи. Наукова робота складається з вступу, трьох розділів, що містить в собі 9 підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Список використаних джерел містить в собі 70 найменувань.

Апробація результатів роботи. Результати роботи були повідомлені, обговорені та схвалені на наступних семінарах, конференціях, круглих столах:

-Мороз Я.Є, тези доповідей «Legislative regulation of the providing of public security in the de-occupied territories of Ukraine», «Міжнародний досвід захисту національних інтересів країни підрозділами безпеки і оборони в умовах воєнного стану» ХНУВС, 15 квітня 2024 м. Вінниця с.147.

-Мороз Я.Є, тези доповідей «Проблематика нормативно-правового регулювання на деокупованих територіях України», «Сучасні наукові тенденції в роботах молодих вчених» (27 квітня 2024 року, Київський інститут Національної гвардії України). – Київ: КІНГУ, 2024. – С. 116.

-Мороз Я.Є, тези доповідей «Проблемні аспекти визначення місця і ролі національної гвардії України в системі забезпечення громадського порядку на деокупованих територіях» // Актуальні проблеми забезпечення державної безпеки: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (25 жовтня 2024 року, Київський інститут Національної гвардії України). – Київ: КІНГУ, 2024. – С. 398.

РОЗДІЛ 1. ЗМІСТ ПОНЯТТЯ «ДЕОКУПОВАНА ТЕРИТОРІЯ»

1.1. Поняття деокупованої території

Перш ніж пояснити значення терміну "деокупація", необхідно проаналізувати інститут окупації. Якщо дивитись глибше, вони почалися в той момент, коли Українська держава виснажилася в боротьбі з антинародним режимом та коли громадяни відчували максимальну втомленість. Цей процес супроводжувався послабленням влади через активну діяльність російських спецслужб та можливе розкриття всіх державних таємниць.

За відсутності будь-яких, навіть формальних, підстав політичне керівництво РФ розпочало введення військ на територію Кримського півострова. Скориставшись відсутністю належного опору, вони перекинули елітні підрозділи, зокрема морську піхоту та десант, на територію суверенної сусідньої держави.

Окупація супроводжувалася забороною на роботу всіх найближчих аеропортів, частин українських воєнних формувань, стратегічних комунікацій різного призначення.

Російські війська без розпізнавальних знаків, але повністю озброєні та маючи засоби зв'язку (сформувалася навіть нова назва «зелені чоловічки», яких за кілька місяців українські бійці вже називали «раша», «російсько-терористичні війська», «російські банд-формування», «кремлівські найманці» та інші) рухалися вулицями міст і селищ на півострові [1, с. 40-63].

Отже, процес окупації Криму неможливо назвати прихованим, хоча російські посадовці заперечували участь своєї країни у конфлікті. Насправді ж, вже в перший місяць вторгнення від 18 до 30 тисяч російських військових брали участь в операції та ескалації конфлікту. Швидке захоплення української території військами агресора забезпечили скоординовані дії на

всіх ключових сферах – економічному, політичному, інформаційному та дипломатичному.

Деокупація, подібно до агресії, є процесом з комбінованим характером, який розпочинається в той же час, коли виникає сама агресія. Цей процес триває вже тривалий час і розпочався з моменту спротиву.

З початку вторгнення російських військ на Кримський півострів багато жінок і навіть діти українських військовослужбовців ставали перед воротами військових частин, виступаючи "живим щитом" між своїми чоловіками, батьками та окупантами.

У ситуаціях, якщо армія не могла ефективно протистояти агресорові через непокору командирів або зраду, кількість добровольців різко зростала. Однак їх не завжди вчасно мобілізували або ж забезпечували необхідною зброєю. Навесні 2014 року вперше за час незалежності України спостерігачі помітили, що військкомати не займалися пошуком призовників, а працювали іншим чином – приймали всіх охочих.

Зв'язок між початком деокупації з першими діями протидії окупації є виправданим. Уже 26 лютого 2014 року відбулося протистояння біля Верховної Ради Автономної Республіки Крим, яке стало початком подальшого опору [2, с. 24-26].

Попри те, що джерела й очевидці наводять різні дані щодо кількості учасників, акція на підтримку територіальної цілісності України значно перевершувала за чисельністю зібрання, організоване партією "Російська єдність". Основна складність у тлумаченні цього процесу полягає в тому, що він досі залишається незавершеним.

Безумовно, за нашими спостереженнями, ситуація досягла своєї zenітної точки розвитку. Існуючий стан можна охарактеризувати як фазу «незавершеного минулого», де окупант продовжує діяти «на позитиві», підтримуючи свою «історичну правоту» та безкарності за здійснені злочини.

В той же час більшість українських громадян впевнено вірять у необхідність повного звільнення (деокупації) Тимчасово Окупованих

Територій. Нагадаючи, що міжнародна спільнота зростаюче підтримує дії української влади у напрямку деокупації (Кримська платформа, Міжнародна коаліція на підтримку України та інші ініціативи).

На сьогодні трактування терміну «деокупація» підкреслюються у професійному (політико-правовому) контексті. Наприклад, український народний депутат О. Савчук стверджує, що «деокупація тимчасово окупованої території України» є комплексом різноманітних заходів у сфері права, військової справи, політики, дипломатії, адміністрування, економіки, інформації, соціальних справ тощо, які спрямовані на відновлення державного суверенітету та територіальної цілісності в межах українського державного кордону.

Згідно з логікою, що викладена в Законі "Про внесення змін до деяких законів України щодо регулювання правового режиму на тимчасово окупованій території України", термін "деокупація" означає "комплекс заходів державної політики, які спрямовані на повне виведення збройних формувань Російської Федерації та окупаційної адміністрації Російської Федерації з тимчасово окупованої території України.

В додаток зазначимо також, що на встановлення загального ефективного контролю України на цій території (повернення тимчасово окупованої території під загальну юрисдикцію України та відновлення конституційного ладу України на цій території)".

Водночас спостерігається "ще більша відокремленість" від країни-агресора, зокрема відмова від будь-якої присутності її збройних формувань на території України, що вказує на принципово інший підхід порівняно з базуванням російського ЧФ у Криму та іншими аспектами.

Авторське тлумачення терміну "деокупація" не суперечить чинному законодавству, але прагне розширити його, враховуючи значно ширший спектр аспектів у контексті загального процесу — відновлення суверенітету України над тимчасово окупованими територіями.

По-перше, йдеться про території, окуповані росіянами з 19 лютого 2014 року.

По-друге, військовий та політичний аспекти окупації повинні розглядатися як ключова передумова для реалізації цілей, закріплених на законодавчому рівні в загальному контексті.

По-третє, деокупація потребує співпраці між органами влади, експертами та громадянським суспільством. Варто підкреслити, що процеси залучення цих факторів вже розпочалися, хоча бажаного рівня ефективної взаємодії ще не досягнуто.

Щоб дослідити процес деокупації з методологічних поглядів, доцільно використовувати кілька підходів, зокрема:

- 1) у рамках концепції національної та державної побудови, яка представляє собою типовий історичний наратив;
- 2) у контексті глобальної історії;
- 3) за допомогою постколоніальних студій.

Цікаво, що всі ці підходи мають спільну рису - присутність історичної тягlosti, що означає, що події сьогодення слід досліджувати через призму відповідної історичної ретроспективи.

Очевидно, що деокупаційний процес потребує ефективного спростування дезінформації, обманливих висловлень та провокаційних дій агресора. Це не має терміну давності, оскільки цинічні й не маючі нічого спільного з реальністю заяви російських лідерів вже давно є стандартом по відношенню до так званої "української проблеми".

Така логіка дії залишається незмінною, і агресор не планує від неї відмовлятися, як ми бачили під час подій "волевиявлення" на окупованих територіях Луганщини, Донеччини, Херсонщини та Запоріжжя у 2022 році. Кожен наступний неправдивий слух, що походить від Кремля, "прикривається" наступною брехнею, яка, як правило, є емоційно зарядженою, цинічною та жорстокою.

Без активного використання різних аспектів гібридної війни, таких як історичний, дипломатичний, енергетичний (економічний), боротьба на інформаційно-психологічному фронті стає малоефективною.

Умови широкомасштабного вторгнення російських військ в Україну призвели до використання конвенційних методів, спрямованих на знищення збройних формувань ворога. Наприклад, у березні 2014 року Москва почала підкреслювати свою експансію на материковій Україні шляхом «розхитування» обстановки в південно-східних областях країни.

З урахуванням попереднього досвіду окупації можна передбачити ефективні методи і стратегії деокупації. На нашу думку, цей процес, як ефективна політична технологія, повинен пройти подібною, якщо не аналогічною, моделлю.

Перш за все, Збройні сили України та інші збройні формування мають досягнути як мінімум паритету сил. Ворог повинен знати та відчувати, що жодної легкої перемоги у стилі «Київ за три дні» не буде взагалі. Це, звісно, не означає, що військова діяльність завжди грає вирішальну роль у деокупації: вона може бути найефективнішою, але водночас найжертівнішою [2, с. 27-38].

Сам процес деокупації не може повторювати окупацію. Знищення імперії війною на полі бою не є найефективнішим методом.

Важливо створити центри впливу, такі як агентурні мережі, підпільні осередки, партизанські групи та опозиційні сили влади, які борються за незалежність.

Ці структури повинні діяти в різних районах, включаючи тимчасово окуповані території, оскільки досвід показує, що внутрішня опозиція може бути дуже ефективною. Також, поняття кордонів утрачає свою звичайну значущість у контексті сучасних конфліктів.

У 2014 році Росія взяла на зброю цю, мабуть, загальноприйнятту істину, розпочавши надсилати своїх найманців через кордон України.

Особливо успішною тоді виявилася морська артерія, якою російський флот вивозив політичних провокаторів масово та беззастережно.

Модель окупації стала практичною через неспроможність "федерації" приховати військових з недоступними державними кордонами; водночас українське суспільство зазнає політичної дестабілізації. Незадоволеність наростає серед народу, хоча поки що не досягає критичної, переломної точки.

Особливо важливим у формуванні міжнародного кейсу є зміщення акцентів. Аналізуючи сучасні тенденції розвитку подій, слід зазначити, що найбільше труднощів викликає радикальна зміна ставлення країн-лідерів до цього питання.

Стратегічні цілі війни повинні стати основним об'єктом уваги військово-політичного керівництва. Ми розуміємо, що для кожного специфічного випадку потрібен свій тактичний сценарій, особливо коли мова йде про конкретні дії на полі бою.

Особливу увагу слід дати режиму пам'яті, що встиг сформуватись в період дії режиму окупації. Його характер можна охарактеризувати як тоталітарний та екстремальний, оскільки росіяни намагаються легітимізувати свою політичну мету - знищення України як суверенної держави та здійснення геноциду українців як нації.

Політична діяльність та поведінка агресора завжди націлена на тотальне видалення українського меморіального простору та імплементацію агресорської неоімперської моделі історичної пам'яті, яка в дивний спосіб об'єднує імперські, радянські та окупаційні елементи [3, с. 129].

Передбачена дія "денаціфікації", яка оголошена агресором, включає в себе процеси українізації та європеїзації українського суспільства з метою ліквідації єдиної концепції України. В цих умовах "війна пам'яті" набирає життєвої ваги, оскільки зараз мова йде про захист української державності та ідентичності.

Отже, процес деокупації меморіального простору передбачає відкидання головної пам'ятної моделі, нав'язаної шляхом примусу, включаючи загрози для життя українських громадян. Крім домінуючої окупаційної пам'ятної моделі, наявні кілька придушених сегментів пам'яті.

Необхідно враховувати специфіку історичної політики окупантів у Криму, ОРДЛО та на тимчасово окупованих територіях у 2022 році, зокрема у Запорізькій та Херсонській областях.

В деякий період окупанти несподівано стикнулися з реальним ефектом політики декомунізації та серйозною відразою до ідеології так званого "руського світу".

Важливо також відстежувати трансформацію історичної свідомості населення тимчасово окупованих територій, яка повинна поступово, але послідовно переорієнтувати себе в межах українського національного історичного дискурсу.

Окрім того, на основі наших спостережень, при дослідженні політики пам'яті в умовах збройного конфлікту важливо виходити за межі загальноприйнятої в західній гуманітаристиці моделі "пострадянського націоналістичного конфлікту", яка є недостатньо ефективною, і зосередитися на аналізі теми через призму боротьби "різних цивілізаційних моделей" – європейсько-центричної, що є актуальною для України, та євразійсько-азійно-російської.

Для аналізу архівних подій в умовах збройного конфлікту та режиму окупації важливо застосовувати специфічні підходи. На наш погляд, абсолютно недопустимо ставити агресора і сторону, що чинить йому опір, на один рівень.

Ми також вважаємо безсумнівним, що інвазія пам'яті починається значно раніше, ніж саме воєнне вторгнення, і що в режимі збройного конфлікту здійснюється суттєва зміна типів агентів, що впливають на пам'ять.

Даний фактор відкриває можливість розглядати одразу декілька шляхів переходу до більш продуктивного режиму зберігання пам'яті. Це

означає не тільки вирішення повсякденних конфліктів щодо пам'яті, але й радикальна зміна загального підходу до збереження історичної пам'яті, зокрема в освітній системі, що може допомогти протистояти російській агресії у цій сфері.

З цього приводу надзвичайно важливим стає формування резерву вчителів та вчених-науковців для подальшої діяльності на деокупованих територіях, який тимчасово розглядається у Міністерстві реінтеграції тимчасово окупованих територій під назвою "Гвардія вчителів".

Зокрема, Оксен Лісовий визначив, що потрібно близько 30 тисяч вчителів для роботи на територіях, які були під дією режиму окупації або територіях, на яких відбувались бойові дії.

У висновку можна сказати, що проблема деокупації виявляється значно складнішою, ніж можна було уявляти на початку. Основним фактором, який визначає її новітній характер і ще більше ускладнює її, є удосконалення ІТ-технологій, які активно експлуатує агресор проти України.

На цьому фоні ключовим важелем в процесі деокупації є свідомість населення. Незважаючи на труднощі із виведенням людей, зокрема тих, хто довгий час перебував під вербування агресора, особливо під дією неправдивої історії Росії, вирішення вищевказаних моментів вважається нарешті можливим [4].

1.2. Особливості статусу деокупованої території

У контексті міжнародного права відсутні чітко визначені дефініції термінів "деокупація" та "деокуповані території". Ці поняття переважно використовуються як антонімічні конструкції до термінів "окупація" та "окуповані території", які, в свою чергу, мають чітке правове закріплення.

Зокрема, юридичне визначення останніх міститься у положеннях IV Гаазької конвенції про закони і звичаї війни на суходолі та додатку до неї:

Положенні про закони і звичаї війни на суходолі від 18 жовтня 1907 року. Варто зазначити, що для України цей міжнародно-правовий акт набув чинності 24 серпня 1991 року, що співпадає з датою проголошення незалежності держави.

Таким чином, хоча терміни "деокупація" та "деокуповані території" широко вживаються в сучасному дискурсі міжнародних відносин та геополітики, вони не мають формального юридичного визначення в рамках міжнародного права. Їх значення та застосування здебільшого виводяться з контексту та протиставлення юридично закріпленим поняттям окупації та окупованих територій.

У статті 42 IV Гаазької конвенції про закони і звичаї війни на суходолі від 18 жовтня 1907 року наведено юридичне визначення окупованої території. Згідно з цим міжнародно-правовим документом, територія вважається окупованою за умови фактичного встановлення над нею влади збройних сил супротивника [5, с. 116].

При цьому важливо зазначити, що режим окупації поширюється виключно на ті географічні області, де така влада не лише встановлена, але й здатна ефективно реалізовувати свої функції.

У контексті вітчизняного законодавства України тривалий період спостерігалася відсутність нормативно закріпленої дефініції терміна "деокупація" та пов'язаних з ним понять, незважаючи на їх активне використання в правовому та політичному дискурсі.

Суттєвий прогрес у цьому питанні було досягнуто лише у квітні 2022 року з прийняттям Верховною Радою України Закону "Про внесення змін до деяких законів України щодо регулювання правового режиму на тимчасово окупованій території України". Саме цей акт вперше на законодавчому рівні запровадив офіційне визначення терміну "деокупація", таким чином заповнивши існуючу прогалину в українському правовому полі.

Цей законодавчий крок можна розглядати як важливий етап у розвитку національної правової системи, спрямований на гармонізацію внутрішнього

законодавства з міжнародними правовими нормами та адаптацію юридичної термінології до сучасних геополітичних реалій, з якими стикається Україна.

Згідно з пунктом 3 частини першої статті 1-1 Закону України "Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України" законодавчо закріплено дефініцію терміна "деокупація" [6, с. 139-143].

У контексті українського законодавства, цей термін визначається як комплексний процес реалізації державної політики, кінцевою метою якого є повне відновлення суверенітету та територіальної цілісності України на раніше окупованих територіях.

Основними критеріями успішної деокупації, відповідно до законодавчого визначення, є:

1. Повна відсутність на раніше окупованій території силовиків армії агресора;
2. Ліквідація режиму окупаційної влади;
3. Відновлення української владного режиму над зазначеною територією.
4. Відновлення юрисдикції України на деокупованій території.
5. Реінтеграція території в конституційно-правове поле України та відновлення на ній конституційного ладу.

Таке законодавче визначення терміна "деокупація" відображає комплексний підхід до вирішення проблеми тимчасово окупованих територій, охоплюючи не лише військові аспекти, але й адміністративні, правові та конституційні виміри процесу відновлення територіальної цілісності держави.

Важливо зазначити, що це визначення встановлює чіткі критерії для оцінки успішності процесу деокупації, що може мати значні імплікації для всіх видів співпраці та міжнародно-правового визнання статусу цих територій.

На підставі аналізу законодавчого визначення терміну "деокупація" та комплексного дослідження низки нормативно-правових актів, а саме:

- Постанови Кабінету Міністрів України "Деякі питання формування переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією" від 06.12.2022 р. № 1364;

- Наказу Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій "Про затвердження Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією" від 22.12.2022 р. № 309;

- Розпорядження Кабінету Міністрів України "Про затвердження плану дій органів виконавчої влади з відновлення деокупованих територій територіальних громад" від 30.12.2022 р. № 1219-р,

Враховуючи вищезазначені нормативно-правові акти, можна дійти наступного висновку: трансформація правового статусу територій з "тимчасово окупованих" на "деокуповані" відбувається за умови офіційного встановлення дати завершення їх тимчасової окупації.

Цей висновок з аналізу національного законодавства має важливі правові та адміністративні наслідки:

1) Він встановлює чіткий критерій для зміни статусу територій, що полегшує процес адміністративного управління та правозастосування.

2) Визначення конкретної дати завершення окупації створює правову основу для початку процесів відновлення та реінтеграції цих територій.

Такий підхід дозволяє здійснювати поетапне відновлення державного управління на деокупованих територіях, враховуючи специфіку кожного регіону.

Встановлення дати завершення окупації може мати значення для міжнародно-правового визнання статусу цих територій та потенційної міжнародної допомоги у їх відновленні. Цей механізм забезпечує правову визначеність щодо статусу територій, що є критично важливим для втілення

прав громадян, діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування.

Таким чином, процес зміни статусу територій з "тимчасово окупованих" на "деокуповані" є не лише формальною процедурою, а й важливим елементом державної політики, спрямованої на відновлення територіальної цілісності та суверенітету України [7, с. 5-10].

Термін "деокупована територія" є відносно новим у правовому полі України та потребує чіткого визначення. Відповідно до законодавства України, зокрема Закону України "Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України", деокупована територія - це частина території України, яка раніше була тимчасово окупована, але на якій відновлено повний контроль української влади.

Правовий статус деокупованих територій визначається низкою нормативно-правових актів:

а) Законом України "Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України";

б) Постановою КМУ "Деякі питання формування переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією" від 06.12.2022 р. № 1364;

в) Наказом Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій "Про затвердження Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією" від 22.12.2022 р. № 309;

г) Розпорядженням Кабінету Міністрів України "Про затвердження плану дій органів виконавчої влади з відновлення деокупованих територій територіальних громад" від 30.12.2022 р. № 1219-р.

Згідно з аналізом вищезазначених нормативно-правових актів, територія набуває статусу деокупованої за наступних умов:

1) Повна відсутність на території армії РФ;

- 2) Повалення диктаторського режиму;
- 3) Повернення українського контролю над територією;
- 4) Відновлення юрисдикції України;
- 5) Реінтеграція території в конституційно-правове поле України;
- 6) Офіційне встановлення дати завершення тимчасової окупації.

В контексті повномасштабної збройної агресії РФ проти України спостерігається значне розширення географії тимчасово окупованих територій. Окрім раніше окупованих окремих районів Луганської, Донецької областей та Автономної Республіки Крим, статус тимчасово окупованих набули й інші адміністративно-територіальні одиниці України [8, с. 56-66].

Ця ситуація створює прецедент у сучасній історії України та міжнародному праві, вимагаючи комплексного підходу до вирішення проблеми відновлення територіальної цілісності держави.

У процесі здійснення воєнних операцій актуалізується проблематика деокупації тимчасово окупованих територій та їх подальшої реінтеграції. Ця проблематика охоплює низку взаємопов'язаних аспектів:

Військово-стратегічний аспект: звільнення територій від окупаційних сил.

Адміністративно-правовий аспект: відновлення функціонування органів державної влади, підконтрольних Україні.

Соціально-економічний аспект: реінтеграція звільнених територій у загальнодержавну економічну систему.

Гуманітарний аспект: подолання наслідків окупації для місцевого населення.

Комплексне вирішення цих питань є ключовим завданням державної політики України в умовах триваючої агресії. Воно вимагає розробки та імплементації ефективних механізмів деокупації та реінтеграції, які б враховували специфіку кожної окупованої території та забезпечували повне відновлення суверенітету України на цих територіях.

Таким чином, процес деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій постає як багатовимірна проблема, що потребує системного підходу та координації зусиль різних гілок влади, громадянського суспільства та міжнародної спільноти.

Процес зміни статусу території з "тимчасово окупованої" на "деокуповану" включає наступні етапи:

- Фактичне звільнення території від окупаційних сил;
- Оцінка ситуації відповідними державними органами;
- Прийняття рішення про зміну статусу території;
- Офіційне встановлення дати завершення тимчасової окупації;
- Внесення змін до відповідних нормативно-правових актів.

Набуття територією статусу деокупованої має ряд важливих правових наслідків:

- а) Відновлення дії Конституції та законів України на цій території;
- б) Відновлення діяльності державних органів та місцевих ініціатив;
- в) Відновлення правового статусу громадянина, гарантованих прав Конституцією України;
- г) Початок процесів відновлення інфраструктури та економіки;
- д) Можливість отримання міжнародної допомоги для відбудови.

Незважаючи на чітке законодавче визначення, статус деокупованої території пов'язаний з рядом проблем та викликів:

- а) Необхідність розмінування території;
- б) Відновлення зруйнованої інфраструктури;
- в) Реінтеграція населення, яке перебувало під окупацією;
- г) Подолання гуманітарних наслідків окупації;
- д) Відновлення економічної діяльності;
- е) Забезпечення безпеки на деокупованій території.

Статус деокупованої території є важливим правовим інструментом, який дозволяє ефективно управляти процесом відновлення територіальної цілісності України. Цей статус не лише визначає правове становище

звільнених територій, але й створює основу для їх подальшої реінтеграції та відбудови.

Водночас, ефективне управління деокупованими територіями вимагає комплексного підходу та координації зусиль різних гілок влади та міжнародної спільноти [9, с. 41-59].

Структура механізму деокупації може бути диференційована на наступні компоненти:

Політичні методи та інструменти деокупації тимчасово захоплених територій України:

- а) Зовнішньополітичні інструменти;
- б) Внутрішньополітичні інструменти;

Інституційно-організаційні форми та інструменти деокупації тимчасово захоплених територій України, що включають:

- а) Оцінку ефективності виконання повноважень органами публічної влади України щодо відновлення територіальної цілісності держави;
- б) Визначення функціональної ролі та ієрархічного статусу кожного органу публічної влади в процесах деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України.

Цей підхід до структуризації механізму деокупації дозволяє систематично розглянути різні аспекти процесу, включаючи як політичні, так і інституційні виміри. Така класифікація сприяє комплексному аналізу стратегій та методів, що застосовуються для відновлення суверенітету України над тимчасово окупованими територіями.

Механізм деокупації тимчасово окупованих територій України також включає наступні компоненти:

Соціально-економічні форми та засоби деокупації: Ця складова передбачає комплексний перегляд та оптимізацію наступних аспектів державної політики:

- а) Соціальна політика;
- б) Міграційна політика;

- в) Демографічна політика;
- г) Інвестиційна політика;
- д) Цінова політика;
- е) Грошово-кредитна політика;
- є) Кадрова політика;
- ж) Освітня політика.

Основні цілі даного компонента включають:

1. Підвищення рівня життя громадян України, з особливим фокусом на ВПО;
2. Вирішення проблемних питань з рівнем безробіття та пошуку нових місць працевлаштування;
3. Підвищення рівня соціального захисту;

Правові форми та засоби деокупації: Цей компонент охоплює:

- а) Аналіз правотворчої форми забезпечення процесів деокупації та реінтеграції;
- б) Дослідження правозастосовної форми в контексті деокупації та реінтеграції;
- в) Удосконалення існуючої законодавчої системи законодавчих та підзаконних актів у сфері регулювання повоєнних територій.

Така структуризація механізму деокупації дозволяє комплексно підійти до вирішення проблеми, охоплюючи широкий спектр соціально-економічних та правових аспектів. Це сприяє формуванню цілісної стратегії відновлення територіальної цілісності України та реінтеграції ТОТ.

У контексті реалізації комплексу практичних заходів, спрямованих на реінтеграцію ТОТ України, особливе значення надається процесу гуманітарного розмінування. Цей процес представляє собою ключовий елемент постконфліктного відновлення та безпеки регіону.

Виконання операцій з гуманітарного розмінування покладається на ДСНС, а саме відділ гуманітарного розмінування. Важливо зазначити, що ці

операції будуть ініційовані після завершення активної фази військових дій та подальшої передислокації особового складу ЗСУ, НГУ, СБУ та інших.

Така послідовність дій зумовлена необхідністю забезпечення безпеки цивільного населення та створення передумов для відновлення нормальної життєдіяльності на деокупованих територіях. Гуманітарне розмінування є критично важливим етапом у процесі реінтеграції, оскільки воно безпосередньо впливає на можливість безпечного повернення внутрішньо переміщених осіб та відновлення економічної активності в регіоні.

Ефективність проведення операцій з гуманітарного розмінування значною мірою залежить від координації дій між різними державними структурами, зокрема ДСНС, Збройними Силами України та іншими релевантними органами державної влади. Це підкреслює необхідність комплексного підходу до планування та реалізації заходів з деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій.

У контексті постконфліктного відновлення деокупованих територій, окрім реалізації комплексу заходів з протимінної діяльності, необхідно імплементувати наступний спектр стратегічних ініціатив:

1) Ініціювання цільової мобілізації ресурсів: Мета: ліквідація наслідків бойових дій та надзвичайних ситуацій.

2) Проведення комплексних відновлювальних робіт: Фокус: населені пункти та території, що зазнали негативного впливу засобів ураження під час воєнних дій.

3) Реконструкція критичної інфраструктури: Пріоритет: об'єкти, що забезпечують життєдіяльність населення.

4) Картографування та категоризація територій:

а) Ідентифікація замінованих земель та територій;

б) Відмічення потенційно небезпечних районів;

в) Планування та реалізація заходів з очищення територій від вибухонебезпечних предметів.

5) Інтеграція міжнародної допомоги: Мета: залучення зовнішніх ресурсів та експертизи для ефективної ліквідації наслідків воєнних дій та надзвичайних ситуацій.

Імплементація цього комплексу заходів вимагає координованих дій різних державних структур, включаючи, але не обмежуючись, органами цивільного захисту, підрозділами Збройних Сил України, місцевими органами влади та міжнародними партнерами [10, с. 37-39].

Ефективність реалізації даної стратегії безпосередньо впливатиме на темпи відновлення нормальної життєдіяльності на деокупованих територіях та їх подальшу реінтеграцію в соціально-економічний простір України.

Важливо зазначити, що послідовність та пріоритетність виконання вищезазначених заходів може варіюватися залежно від специфіки конкретних територій та наявних ресурсів, що підкреслює необхідність гнучкого підходу до планування та реалізації відновлювальних робіт.

Імплементація комплексу заходів з деокупації та реінтеграції територій характеризується чітко визначеною структурою відповідальності. Основними суб'єктами реалізації даних ініціатив виступають військові адміністрації та органи місцевого самоврядування, що підкреслює важливість взаємодії між цивільними та військовими структурами управління в постконфліктний період.

Розроблена стратегія являє собою комплексний план дій, спрямований на відновлення життєдіяльності у деокупованих населених пунктах України. Особливий акцент у даному плані зроблено на захисті соціально вразливих категорій населення, що відповідає принципам соціальної справедливості та інклюзивності у процесі постконфліктного відновлення.

У контексті сучасних геополітичних викликів, політика України у сфері деокупації та реінтеграції територій характеризується багатовекторністю та включає наступні ключові напрями:

Перший напрям. Реалізація невідкладних заходів щодо деокупації територій: Це передбачає комплекс військових, дипломатичних та

інформаційних дій, спрямованих на відновлення суверенітету України над тимчасово окупованими територіями.

Другий напрям. Здійснення стабілізаційних заходів на деокупованих територіях: Даний етап включає забезпечення базових потреб населення, відновлення критичної інфраструктури та створення умов для повернення внутрішньо переміщених осіб.

Третій напрям. Проведення планомірної і послідовної політики реінтеграції: Цей напрям передбачає поступове включення деокупованих територій у правовий, економічний та соціокультурний простір України.

Такий структурований підхід до вирішення проблеми деокупації та реінтеграції територій демонструє системність та стратегічну орієнтованість державної політики України у даній сфері.

Ефективність реалізації зазначених заходів значною мірою залежить від координації дій між різними рівнями влади, залучення міжнародної підтримки та адаптації стратегій до специфічних потреб кожного регіону [11, с. 142-149].

1.3. Правове регулювання деокупованих територій

В умовах воєнного стану спостерігається суттєва трансформація криміногенної ситуації, що характеризується модифікацією як кількісних, так і якісних показників злочинності. При збереженні традиційних форм кримінально-протиправної активності, відзначається emergence нових видів протиправних діянь, детермінованих специфікою соціально-політичної обстановки військового часу.

Зазначені зміни у структурі та динаміці злочинності зумовили необхідність адаптації нормативно-правового базису, що регламентує діяльність суб'єктів протидії злочинності. У відповідь на ці виклики законодавцем було ініційовано процес удосконалення правової бази,

спрямований на підвищення ефективності превентивних та репресивних заходів у сфері кримінальної юстиції.

Зокрема, було запроваджено ряд процесуальних новацій, які корелюють з оновленими нормами матеріального права. Ці законодавчі зміни можна охарактеризувати як адекватну реакцію на об'єктивні потреби суспільства в забезпеченні належного рівня захисту від кримінально-протиправних посягань в умовах підвищених ризиків воєнного часу.

Імплементация цих нормативних інновацій спрямована на:

1. Оптимізацію механізмів виявлення та розслідування злочинів, специфічних для воєнного стану.
2. Підвищення ефективності превентивних заходів щодо нових форм кримінально-протиправної поведінки.
3. Адаптацію системи кримінальної юстиції до функціонування в умовах обмежених ресурсів та підвищених ризиків.

Таким чином, спостерігається діалектичний взаємозв'язок між трансформацією криміногенної ситуації та еволюцією нормативно-правової бази у сфері протидії злочинності. Це підкреслює необхідність подальшого моніторингу ефективності впроваджених змін та їх своєчасної корекції відповідно до динаміки криміногенної обстановки в умовах триваючого воєнного стану.

Ескалація російсько-української війни, кульмінаційний період якої припав на початок 2022 року, детермінувала необхідність модифікації окремих положень Кримінального кодексу України. Однак, результати емпіричного аналізу правозастосовної практики демонструють, що імплементовані законодавчі трансформації призвели до ускладнення процесу кваліфікації певних видів кримінально-протиправних діянь.

Ідентифіковано наступні фактори, що сприяли виникненню зазначеної проблематики:

- Амбівалентність інтерпретації нормативно-правових приписів.
- Дисонанс між окремими нормативними положеннями.

- Поліваріантність тлумачення деяких нормативних формулювань.
- Невиправдана конкуренція кримінально-правових норм.
- Недостатня формалізація (неконкретизованість) окремих нормативних положень.

Комплексний вплив вищезазначених факторів створює потенційні ризики порушення фундаментальних принципів кримінального права, які були сформульовані в рамках доктринальних досліджень та знайшли своє відображення у положеннях КК України.

Ця ситуація актуалізує необхідність виконання наступних заходів:

1) Проведення систематичного моніторингу ефективності імplementованих законодавчих змін.

2) Здійснення компаративного аналізу національного кримінального законодавства з міжнародними правовими стандартами у сфері протидії злочинності в умовах збройних конфліктів.

3) Розробки та впровадження методологічних рекомендацій щодо уніфікованого тлумачення нових та модифікованих норм кримінального права.

4) Ініціювання наукової дискусії щодо оптимізації законодавчої техніки в контексті внесення змін до КК України в умовах воєнного стану.

Таким чином, спостерігається діалектична суперечність між нагальною необхідністю адаптації кримінального законодавства до викликів воєнного часу та imperative збереження системності та внутрішньої узгодженості кримінально-правових норм. Вирішення цієї суперечності потребує комплексного підходу, що включає як законодавчі ініціативи, так і розвиток доктринальних положень кримінального права [12, 155-160].

Згідно актуальному на даний час нормативно-правовому акту, воєнний стан являє собою специфічне правове становище, імplementація якого може здійснюватися окремо по областях, та в цілому території держави. Підставами для введення даного режиму є:

- 1) Існування фактичної збройної агресії.
- 2) Існування реальних викликів та загроз військового вторгнення.
- 3) Виникнення безпосередньої загрози суверенітету України.
- 4) Загроза цілісності державного кордону.

Сутність воєнного стану полягає у делегуванні розширених повноважень наступним суб'єктам державного управління:

- Державним суб'єктам адміністрування.
- Вищому військовому керівництву держави.
- Обласним військовим адміністраціям.
- Представникам місцевих ініціатив.

Важливо зазначити, що імплементація режиму воєнного стану передбачає неможливість виконання певних конституційних прав людини і громадянина. Такі можливі обмеження носять екстраординарний характер і зумовлені необхідністю адекватного реагування на існуючі загрози національній безпеці.

Ефективність роботи цього інституту в значній мірі визначається балансом між вимогами забезпечення національної безпеки та дотриманням основних прав і свобод громадян, що становить окрему проблематику для наукового дослідження в рамках теорії конституційного та адміністративного права [13, с. 33].

1.4. Перспективи вирішення проблем деокупації

У контексті комплексного підходу до гібридної війни, ефективність інформаційно-психологічних операцій значно підвищується при синергетичному застосуванні інших компонентів, включаючи історичний, дипломатичний та енергетичний (економічний) аспекти.

В умовах повномасштабної військової інтервенції Російської Федерації на територію України, конвенційні методи ведення бойових дій,

спрямовані на нейтралізацію збройних сил противника, набули першочергового значення.

З метою підготовки сприятливого ґрунту для військової агресії, у березні 2014 року Російська Федерація ініціювала дестабілізаційні процеси в південно-східних регіонах України, концентруючи зусилля на Донецькій та Луганській областях як епіцентрах сепаратистської активності.

Операція характеризувалася масовим залученням громадян Російської Федерації, які отримували зовнішнє фінансування, для участі у вуличних демонстраціях та акціях непокори. Протягом 48-72 годин від початку цих акцій, відбулося захоплення адміністративних будівель обласного значення, що свідчить про високий рівень координації та підготовки даних дій.

Необхідно розробити та впровадити комплексний механізм верифікації та ідентифікації осіб, які були резидентами або тимчасово перебували на територіях, що зазнали тимчасової окупації або були уражені збройним конфліктом. Основною метою даного механізму є виявлення індивідів, які були залучені до діяльності незаконних збройних формувань або брали участь в інших формах колабораціоністської діяльності.

При реалізації даного механізму критично важливим є дотримання фундаментального правового принципу презумпції невинуватості та забезпечення процесуальних прав осіб, які підлягають перевірці. Це має гарантувати справедливість та законність процедури.

Паралельно з цим, механізм повинен бути спрямований на ідентифікацію осіб з іншим громадянством або осіб без громадянства, які перебували на вищезгаданих землях з 2014 року.

Особлива увага має бути приділена виявленню осіб, які прибули в рамках так званих програм "соціального переселення" (міграції) з Російської Федерації, а також інших категорій нелегальних мігрантів.

Імплементация такого механізму вимагатиме міжвідомчої координації та може потребувати створення спеціалізованої бази даних з відповідним рівнем захисту персональних даних [14, с. 110-116].

Широкомасштабна військова інтервенція Російської Федерації на територію України спричинила низку критичних наслідків для держави, які можна класифікувати за наступними категоріями:

Територіальний аспект: Значна частина суверенної території України зазнала тимчасової окупації.

Інфраструктурний аспект: Спостерігається масштабна деструкція об'єктів критичної та цивільної інфраструктури.

Демографічний аспект: Зафіксовано безпрецедентне внутрішнє переміщення населення, що вимірюється мільйонами осіб.

Економічний аспект: Економіка України зазнала рекордного падіння показників, що суттєво вплинуло на макроекономічну стабільність держави.

Згідно з офіційними даними, масштаби тимчасової окупації охопили приблизно 4000 населених пунктів, розташованих у 231 територіальній громаді. Географічно ця окупація торкнулася 11 адміністративних областей України, а саме:

- Донецька;
- Луганська;
- Житомирська;
- Запорізька;
- Київська;
- Миколаївська;
- Харківська;
- Херсонська;
- Чернігівська;
- Сумська;
- Одеська.

Ці дані свідчать про значний масштаб територіального впливу військової агресії, що охоплює різні географічні регіони України - від східних та південних областей до північних та центральних.

Така широка географія ураження створює комплексні виклики для системи національної безпеки та оборони, а також вимагає розробки диференційованих підходів до відновлення деокупованих територій та реінтеграції населення [15, с. 12-18].

Період окупації характеризувався систематичною деструкцією української системи державного управління, що включало ліквідацію органів місцевого самоврядування та державної влади. На окремих окупованих територіях спостерігалися спроби імплементації російської економічної системи через введення в обіг російської валюти. У освітньому секторі відбувалася цілеспрямована трансформація навчального процесу: впровадження російських освітніх програм, забезпечення російськими підручниками та спроби легітимізації російських освітніх документів при завершенні навчання.

З метою стимулювання колаборації місцевого населення, окупаційна влада вдавалася до створення штучної гуманітарної кризи в багатьох населених пунктах. Це проявлялося, зокрема, у обмеженні доступу до продовольчих товарів та товарів першої необхідності.

Важливим аспектом окупаційної політики стала інформаційна блокада, що виражалася у припиненні трансляції українських телевізійних та радіопрограм. Ця стратегія була спрямована на обмеження доступу місцевого населення до українських джерел інформації та посилення впливу російської пропаганди.

Такі дії окупаційної влади можна класифікувати як комплексну стратегію, спрямовану на: руйнування існуючих державних інституцій; зміну економічного укладу на окупованих територіях; трансформацію освітньої системи з метою асиміляції населення; створення залежності місцевого населення від окупаційної адміністрації через штучне погіршення гуманітарної ситуації; інформаційну ізоляцію та маніпулювання громадською думкою.

Ці заходи свідчать про систематичний підхід до зміни соціально-політичної, економічної та культурної парадигми на окупованих територіях, що може мати довготривалі наслідки для процесу деокупації та реінтеграції цих регіонів.

Деокуповані території України демонструють гетерогенність у контексті ступеня руйнувань та гостроти гуманітарних проблем. Ця варіативність корелює з двома ключовими факторами:

1) Тривалістю окупаційного періоду.

2) Інтенсивністю військових дій на відповідній території.

3) Комплекс проблем, з якими стикаються деокуповані території, характеризується наступними аспектами:

- Демографічні зміни: Спостерігається значний відтік населення, що включає і представників місцевого самоврядування, зокрема депутатів місцевих рад.

- Політична нестабільність: Виникають труднощі у функціонуванні органів місцевого самоврядування, що проявляється у: а) неможливості забезпечення кворуму для проведення засідань; б) складнощах у прийнятті рішень, які відповідають національним інтересам України.

- Безпекові виклики: Вищезазначені фактори створюють потенційні загрози для національної безпеки на локальному рівні [16, с. 22-29].

Ця ситуація вимагає розробки та імплементації комплексу невідкладних державних заходів, спрямованих на:

1. Стабілізацію політичної ситуації в деокупованих регіонах.

2. Відновлення функціональності органів місцевого самоврядування.

3. Забезпечення безпеки та правопорядку.

4. Створення умов для повернення внутрішньо переміщених осіб.

5. Розробку механізмів швидкого реагування на критичні ситуації в сфері місцевого управління.

Таким чином, процес деокупації та подальшої реінтеграції територій вимагає диференційованого підходу, який враховує специфіку кожного

регіону та спрямований на подолання комплексу взаємопов'язаних проблем у сферах демографії, політики та безпеки.

Для забезпечення ефективного управління на прифронтових та деокупованих територіях України було запроваджено спеціальну форму адміністративного управління - військові адміністрації населених пунктів. Ця система була імплементована в 184 територіальних громадах, що охоплюють 12 областей країни.

Важливо відзначити особливість кадрового складу керівництва цих військових адміністрацій. Значну частину призначених начальників складають особи, які раніше обіймали посади голів місцевих рад. Ці керівники були обрані на свої попередні посади у 2020 році в рамках перших місцевих виборів, що проводилися після впровадження нової адміністративно-територіальної структури України.

Така кадрова політика може мати ряд потенційних позитивних наслідків для процесу відновлення та реінтеграції:

Менеджмент управління: Збереження на керівних посадах осіб, які мають досвід управління відповідними територіями, може забезпечити послідовність та наступність в адмініструванні.

Довіра населення: Керівники, які залишалися зі своїми громадами у кризовий період, ймовірно, користуються більшою довірою місцевого населення.

Розуміння локальної специфіки: Ці управлінці мають глибоке розуміння місцевих проблем, потреб та ресурсів, що може сприяти більш ефективному процесу відновлення.

Мобілізація громади: Завдяки встановленим зв'язкам з місцевим населенням, ці керівники можуть бути більш ефективними у залученні жителів до процесів відновлення та розвитку.

Інституційна пам'ять: Збереження досвідчених кадрів може забезпечити збереження інституційної пам'яті та практик управління, адаптованих до місцевих умов [17, с. 3-9].

Таким чином, залучення досвідчених місцевих керівників до управління військовими адміністраціями може розглядатися як стратегічний крок, спрямований на оптимізацію процесів відновлення та реінтеграції деокупованих територій. Проте, для підтвердження ефективності такого підходу необхідно проводити систематичний моніторинг та оцінку результатів діяльності цих адміністрацій.

Ця систематизація демонструє багатовимірний характер проблем, з якими стикаються деокуповані території. Вона підкреслює необхідність комплексного підходу до відновлення, який би враховував взаємозв'язок між різними аспектами функціонування громади - від базової інфраструктури до економічної активності та безпеки населення. Такий підхід вимагає скоординованих зусиль на різних рівнях управління та залучення різноманітних ресурсів для ефективного подолання наслідків окупації.

Комплекс викликів, з якими стикаються деокуповані території, ускладнюється фактором постійної військової загрози. Значна частина звільнених населених пунктів залишається в зоні досяжності ворожої артилерії, що призводить до систематичних обстрілів та бомбардувань. Ця ситуація створює додатковий шар проблем, які потребують врахування при формуванні державної політики.

У відповідь на ці виклики, державні органи України ініціювали процес адаптації стратегічних документів. Ключовим елементом цього процесу стало оновлення Державної стратегії регіонального розвитку до 2027 року, ініційоване Міністерством розвитку громад, територій та інфраструктури України [18, с. 56-60].

Методологія оновлення стратегії базувалася на принципі інклюзивності та врахування експертизи різних зацікавлених сторін. До процесу консультацій були залучені:

- 1) Керівники деокупованих територіальних громад, які наразі обіймають посади очільників місцевих військових адміністрацій.

2) Представники експертного середовища.

3) Члени волонтерської спільноти, які мають безпосередній досвід роботи на деокупованих територіях.

Результатом цих консультацій стало визнання необхідності включення до стратегії окремої оперативної цілі, спрямованої на відновлення системи публічного управління та надання послуг на деокупованих територіях.

Такий підхід відображає розуміння специфічних потреб деокупованих територій та важливість диференційованого підходу в державній регіональній політиці. Він також демонструє адаптивність державного планування до нових реалій, що виникли внаслідок військової агресії.

Включення цієї оперативної цілі до стратегії регіонального розвитку може мати наступні потенційні наслідки:

1. Забезпечення цільового фінансування для відновлення систем управління на деокупованих територіях.

2. Створення нормативно-правової бази для впровадження специфічних механізмів управління в постконфліктних регіонах.

3. Сприяння координації зусиль різних гілок влади та рівнів управління у процесі відновлення деокупованих територій.

4. Формування основи для розробки спеціалізованих програм розвитку та реінтеграції звільнених територій.

Таким чином, оновлення Державної стратегії регіонального розвитку є важливим кроком у формуванні комплексного підходу до вирішення проблем деокупованих територій, який враховує їхні унікальні виклики та потреби [19, с. 62-68].

В рамках оновлення стратегії було ідентифіковано ряд ключових напрямів, які вимагають консолідованих зусиль на кожній гілці влади.

Ці напрями можна систематизувати наступним чином:

1) Кадрове забезпечення: формування кваліфікованого кадрового резерву для ефективного управління деокупованими територіями;

забезпечення людськими ресурсами для відновлення надання базових послуг населенню.

2) Відновлення та зміцнення системи управління: реконструкція управлінської вертикалі на деокупованих територіях; впровадження механізмів забезпечення стійкості адміністративної системи в умовах потенційних загроз.

3) Відновлення сервісної функції держави: пріоритетне відновлення базових муніципальних послуг; забезпечення доступу населення до ключових адміністративних послуг.

4) Економічна та соціальна реабілітація: розробка та імплементація першочергових заходів для стимулювання економічної активності; впровадження програм соціальної підтримки та реінтеграції населення деокупованих територій.

5) Інформаційна реінтеграція: створення інфраструктури для включення деокупованих територій в єдиний український інформаційний простір; розробка та впровадження механізмів протидії інформаційному впливу Російської Федерації.

Ця структуризація напрямів діяльності відображає комплексний підхід до вирішення проблем деокупованих територій. Вона охоплює різні аспекти функціонування суспільства - від базового адміністрування до інформаційної безпеки.

Важливо відзначити, що успішна реалізація цих завдань вимагає:

- Вертикальної інтеграції зусиль: координації дій між центральними, регіональними та місцевими органами влади.

- Горизонтальної координації: співпраці між різними відомствами та секторами на кожному рівні управління.

- Адаптивного підходу: здатності швидко реагувати на зміни ситуації та коригувати стратегію відповідно до нових викликів.

- Ресурсного забезпечення: мобілізації фінансових, матеріальних та людських ресурсів для реалізації поставлених завдань.

- Моніторингу та оцінки: впровадження систем постійного відстеження прогресу та оцінки ефективності реалізованих заходів.

Таким чином, запропоновані напрями формують основу для розробки детальних планів дій та програм, спрямованих на комплексне відновлення та реінтеграцію деокупованих територій в економічний, соціальний та інформаційний простір України [20, с. 167-173].

Фінансово-економічна спроможність деокупованих територіальних громад є критичним фактором їх відновлення та розвитку. Ця проблема потребує особливої уваги з огляду на комплекс викликів, з якими стикаються ці території:

- Демографічні втрати;
- Складна безпекова ситуація;
- Інфраструктурні руйнування;
- Економічна дестабілізація.

У світлі цих проблем, необхідно розробити та впровадити специфічні механізми стимулювання економічного відродження деокупованих територій. Ці механізми повинні враховувати унікальний контекст постконфліктного відновлення та реінтеграції.

Гарантування грошової допомоги органів місцевого самоврядування на деокупованих територіях є ключовою задачею для законодавчої та виконавчої влади. Це вимагає:

Законодавчих ініціатив: Верховна Рада України має розробити та прийняти відповідні законопроекти, які створять правове підґрунтя для посилення фінансової автономії місцевих громад.

Урядових програм: Кабінет Міністрів України повинен розробити та імплементувати цільові програми підтримки деокупованих територій.

Для забезпечення ефективного відновлення постраждалих територій та зміцнення українського політичного впливу, держава має запропонувати комплекс стимулів та інструментів, які можуть включати:

1. Фіскальні стимули:

- Спеціальні податкові режими для бізнесу на деокупованих територіях;

- Механізми прискореної амортизації для інвестицій у відновлення інфраструктури

2. Фінансові інструменти:

- Створення спеціалізованих фондів для фінансування проєктів відновлення;

- Державні гарантії для інвестицій у пріоритетні сектори економіки деокупованих територій.

3. Адміністративні заходи:

- Спрощення процедур ліцензування та отримання дозволів для бізнесу

- Створення "єдиних вікон" для інвесторів та підприємців

4. Інфраструктурні проєкти:

- Пріоритетне фінансування відновлення критичної інфраструктури;

- Розвиток транспортних коридорів для покращення логістики та економічної інтеграції;

5. Програми розвитку людського капіталу:

- Цільові освітні програми для перекваліфікації місцевого населення;

- Стимули для залучення кваліфікованих фахівців на деокуповані території;

6. Інформаційна підтримка:

- Створення інформаційних платформ для просування економічного потенціалу деокупованих територій;

- Проведення інвестиційних форумів та бізнес-місій [21].

Впровадження цих інструментів вимагає скоординованих дій на всіх рівнях влади та тісної співпраці з міжнародними партнерами та донорами. Важливо забезпечити прозорість та ефективність використання ресурсів, а також регулярний моніторинг та оцінку результативності запроваджених заходів [22, с. 157].

Варто наголосити, що усе вищезазначене стосується тих територій, які знаходилися в окупації протягом 2022-2023 років.

Ті самі територіальні громади, що будуть деокуповані у 2024 році або пізніше, можливо, потребуватимуть додаткових заходів та програм, оскільки тривалість перебування в окупації буде довшою. Тому деякі регіони, які містять тимчасово окуповані території, мають вже розробляти тактику подальших дій, враховуючи ці фактори при оновленні регіональних стратегій розвитку.

Важливо, щоб органи місцевого самоврядування на тимчасово окупованих територіях враховували участь представників бізнесу та мешканців, які евакуйовані і працюють на територіях, які контролюються Україною, і готові повертатися додому.

Створення "Асоціації нескорених громад" у 2023 році є прикладом їх готовності активно долучитися до відновлення. Ця асоціація об'єднує територіальні громади, які перебувають у тимчасовій окупації, та служить платформою для ідентифікації проблем і пошуку рішень для їх вирішення та повернення до українського простору [23, с. 103-109].

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАТУСУ ТА ПОВНОВАЖЕНЬ СУБ'ЄКТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ НА ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ

2.1. Основні нормативно-правові акти, що регулюють діяльність суб'єктів забезпечення громадського порядку на деокупованих територіях

В даному розділі, потрібно для початку виокремити список основних нормативно-правових актів, що здійснюють контроль діяльності правоохоронних органів, які забезпечують охорону громадського порядку на деокупованих територіях України.

В першу чергу, основою будь-якої діяльності представників громадського порядку є Конституція України. Вона є основоположним документом, що визначає засади державного устрою та виконання всіх категорій правового статусу особи.

Основний закон вказує, що забезпечення національної безпеки та громадського порядку, а також нагляд за територіальною цілісністю України повністю покладається на правоохоронні органи та військові частини України.

Далі цей перелік доповнює законодавчий акт - ЗУ "Про правовий режим воєнного стану" (від 12.05.2015 № 389-VIII). Даний нормативно-правовий акт регулює діяльність державних органів, військового керівництва, обласних військових адміністрацій та представників місцевих ініціатив, під час дії воєнного стану. Також він визначає особливості забезпечення громадського порядку в умовах воєнного стану.

Наступним прикладом законодавчої бази є ЗУ "Про Національну поліцію". Пояснює юридичні принципи організації та діяльності підрозділів Національної поліції. Регламентує повноваження поліції стосовно забезпечення публічної безпеки і охорони громадського порядку.

ЗУ "Про Службу безпеки України". Визначає правові засади організації та діяльності Служби безпеки України. Регламентує повноваження СБУ у сфері контррозвідувальної діяльності та боротьби з тероризмом.

ЗУ "Про Збройні Сили України". Визначає функції та завдання Збройних Сил України, у тому числі щодо забезпечення безпеки на деокупованих територіях.

Закон України "Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях". Обґрунтовує державну політичну стратегію стосовно забезпечення повного та неперервного державного суверенітету України на захоплених районах ТОТ.

Кодекс України про адміністративні правопорушення. Визначає діяння, які є адміністративними правопорушеннями, та встановлює відповідальність за їх вчинення. Регламентує процедури притягнення до адміністративної відповідальності [24, с. 87-91].

Кримінальний кодекс України. Визначає злочини та передбачає покарання за їх вчинення. Містить норми щодо злочинів проти основ національної безпеки, громадського порядку та моральності.

Кримінальний процесуальний кодекс України. Визначає порядок кримінального провадження на території України. Регламентує особливості досудового розслідування та судового розгляду в умовах особливого періоду.

Закон України "Про військово-цивільні адміністрації" (від 03.02.2015 № 141-VIII). Визначає організацію, повноваження і порядок діяльності військово-цивільних адміністрацій. Регулює взаємодію військово-цивільних адміністрацій з правоохоронними органами.

Постанови Кабінету Міністрів України та накази профільних міністерств. Деталізують механізми реалізації законів у сфері забезпечення

громадського порядку на деокупованих територіях. Визначають порядок взаємодії різних органів влади та силових структур.

Цей перелік нормативно-правових актів формує комплексну правову базу для регулювання діяльності суб'єктів забезпечення громадського порядку на деокупованих територіях. Важливо зазначити, що законодавство в цій сфері може змінюватися відповідно до розвитку ситуації та нових викликів, які виникають у процесі деокупації та реінтеграції територій.

Перш ніж приступити до детального аналізу нормативно-правової бази, що регламентує превентивну діяльність Національної поліції на деокупованих територіях, доцільно зосередитись на двох ключових аспектах:

Термінологічний апарат: Необхідно чітко визначити та розмежувати основні поняття та категорії, що використовуються в контексті запобігання кримінальним правопорушенням на деокупованих територіях. Це дозволить уникнути двозначності та забезпечити точність у подальшому аналізі.

Систематизація нормативно-правових актів: Важливо розглянути існуючі підходи до класифікації та структурування нормативно-правових актів, які в сукупності формують правовий інститут регулювання діяльності Національної поліції у специфічних умовах деокупованих територій.

Такий підхід дозволить:

- а) Створити концептуальну рамку для подальшого аналізу;
- б) Виявити ієрархічні зв'язки між різними рівнями нормативно-правових актів;
- в) Ідентифікувати потенційні прогалини або суперечності в законодавстві;
- г) Оцінити комплексність та системність правового регулювання в цій сфері.

Глибоке розуміння цих фундаментальних аспектів створить міцну основу для подальшого детального вивчення конкретних нормативно-правових актів, їх змісту та практичного застосування в контексті

застережити підвищенню рівня злочинності на захоплених районах. Це, в свою чергу, дозволить більш ефективно оцінити адекватність існуючої правової бази викликам, з якими стикається Національна поліція в цих специфічних умовах, та виявити потенційні напрямки для вдосконалення законодавства [25, с. 68].

У контексті діяльності правоохоронних органів, зокрема Національної поліції, особливої уваги заслуговує термінологічний апарат, пов'язаний з концепцією упередження протиправних дій. Ключовим терміном у цій сфері виступає поняття "запобігання", проте в науковій літературі та законодавчих актах можна зустріти ряд споріднених термінів, які часто використовуються як синоніми, хоча і можуть мати певні семантичні відтінки.

Розглянемо основні з них:

Запобігання: Основний термін, що описує комплекс заходів, спрямованих на недопущення правопорушень. Часто використовується в офіційних документах та наукових працях.

Профілактика: Акцентує увагу на системному підході до усунення причин та умов, що сприяють правопорушенням. Широко застосовується в кримінології та соціології.

Попередження: Може розглядатися як більш загальний термін, що охоплює як запобігання, так і припинення правопорушень на ранній стадії. Часто зустрічається в нормативно-правових актах.

Превенція: Термін, запозичений з латинської мови (*praevenire* - випереджати, запобігати). Набуває все більшого поширення в сучасній науковій літературі та практиці.

Превентивна діяльність: Словосполучення, що часто застосовується щодо конкретних заходів та функцій поліції. Підкреслює проактивний характер роботи правоохоронних органів.

Важливо зазначити, що хоча ці терміни часто використовуються як взаємозамінні, вони можуть мати специфічні контексти застосування:

1) У наукових дослідженнях різних галузей (кримінологія, соціологія, психологія) можуть надавати перевагу різним термінам відповідно до традицій конкретної дисципліни.

2) У законодавчих актах вибір терміну може залежати від конкретного контексту та юридичної традиції.

3) У практичній діяльності правоохоронних органів можуть використовуватися різні терміни залежно від специфіки заходів та їх цільової аудиторії [26, с. 89-90].

Розуміння нюансів використання цих термінів є критично важливим для:

1. Точної інтерпретації нормативно-правових актів. Ефективної комунікації між різними суб'єктами правоохоронної діяльності.

2. Розробки та впровадження комплексних стратегій протидії злочинності.

У контексті діяльності Національної поліції на деокупованих територіях, де ситуація характеризується підвищеною складністю та динамічністю, чітке розуміння та коректне застосування цих термінів набуває особливого значення для забезпечення ефективності правоохоронних заходів та їх відповідності правовим нормам.

Серед вчених можна виділити кілька основних підходів до розуміння зазначених концепцій. Перша група вважає, що "запобігання", "профілактика", "попередження" і "превенція" є однаковими категоріями. Цю точку зору підтримують деякі науковці, такі як В. Личко та Ю. Педько. Такий підхід також можна спостерігати серед законодавчих та підзаконних актів.

Інші ж вважають, що "попередження" є ключовим терміном, який включає в себе "запобігання", "попередження" та "припинення". Ці думки висловлюються, наприклад, А. Лекарем та В. Голіною.

Третя група вважає, що "профілактика" є основним терміном, а інші поняття є різновидами профілактики. Цей підхід підтримують деякі вчені, такі як С. Погребняк.

Четверта група визначає "запобігання" як основний термін, інші поняття вважаються похідними. Деякі дослідники, наприклад, Я. Кондратьєв, вважають, що профілактика та попередження є етапами застереження кримінальним правопорушенням.

Останні представники користуються терміном "протидія злочинності", а "превенція", "профілактика", "запобігання" та "попередження" розглядаються як її складові.

Слід детальніше розібратись саме в працях Ю. Батана, який в своїх напрацюваннях об'єднує терміни "запобігання", "превенція", "профілактика" і "попередження" у одну категорію "превентивних термінопонять". Це свідчить про існуючі проблеми з тлумаченням цих термінів у кримінологічній науці через значні розбіжності у поглядах дослідників [27, с. 21].

Досліднику слід надавати просте пояснення і вважати ці поняття тотожними, зрозуміти причини наявності різних термінів, що схожі за змістом. Ці причини можуть бути пов'язані з філологічними та етимологічними особливостями мовленнєвих здібностей різних націй. До прикладу, "превенція" вийшло з латинської мови, "профілактика" - з грецької, а "запобігання" - з української мови.

У той же час, ефективність та успішність профілактичної діяльності поліції можуть бути обумовлені використанням різноманітних шляхів. Отже, певна група вчених наводять зразки використання проектного планування для передбачення вчинення злочинів.

Підвищена результативність діяльності органів поліції у профілактиці злочинів залежить від певної обстановки та навколишньої ситуації, в сфері котрих знаходяться співробітники поліції. Вони зазначають, що в умовах, які суттєво ускладнюють роботу поліцейських (пандемія COVID-19),

особливо важливим є налагодження ефективної співпраці Національної поліції з іншими учасниками боротьби зі злочинністю.

Підкреслюємо, що значення, яке А. Жбанчик приділяв згоді про національну безпеку, було обґрунтоване. Згідно з Законом "Про національну безпеку України" 2018 року, Національна поліція увійшла до складу сектору безпеки та оборони.

Важливість цієї установи підкреслена у пункті 2 статті 12 цього закону, де зазначено перелік компонентів сектору безпеки, включаючи МОУ, Збройні Сили, Міністерство внутрішніх справ та Національну гвардію.

Національна поліція відіграє надзвичайно важливу роль у контексті організації національного спротиву збройній агресії, зокрема у проведенні превентивних дій на деокупованих територіях.

Другим фактором розгляду є методи організації та систематизації законодавчої бази, яка здійснює регулювання роботи певних юридичних органів, зокрема поліції, у сфері запобігання кримінальним правопорушенням на території, що перебуває під окупацією в Україні. Тому слід приділити увагу підходам до цієї класифікації.

Науковці, які досліджують інститути класифікації законодавчої бази, використовують різні методи. На зразок, М. В. Жаніна виокремлює такі критерії:

- за способом дії законодавчих органів;
- за сферою права;
- за строком;
- за суб'єктами нормотворчої діяльності;
- за засадою територіальності.
- за колом юридичних або фізичних осіб;
- за юридичною силою.

Д. Приймаченко враховує галузь, на яку поширюється дія закону чи іншого акту, які регулюють роботу та ефективність конкретного суб'єкта

державного управління, і розподіляє їх на внутрішні законодавчі акти та міжнародні угоди і договори, які були ратифіковані Україною [28, с. 55-63].

Зокрема, він виокремлює наступні категорії актів у контексті контролю та вплив на деякі правовідносини через діяльність суб'єктів виконавчої гілки влади:

1) акти, які містять положення про загальні принципи організації та структуру системи влади, її компетенцію;

2) закони, котрі регулюють правове становище та обирають компетенцію для всіх органів влади;

3) типові акти, що регулюють порядок виконання повноважень органу влади;

4) акти, які делегують певні повноваження іншим структурам виконавчої влади на певний орган влади.

Л. Гончар вважає, що ключовим критерієм суб'єкта нормотворчості з точки зору забезпечення діяльності органу державної влади є класифікація актів на трійку груп:

1) - акти вищих органів центральної влади;

2) - акти центральних органів виконавчої влади (міністерства, служби тощо);

3) - акти органів, що входять до системи державної влади.

Щодо форм ухвалення, Л. Гончар розрізняє такі види:

1) конституційні закони;

2) кодифіковані та звичайні закони;

3) постанови вищого представницького органу влади;

4) постанови уряду;

5) укази Президента України;

6) накази центральних органів виконавчої влади та інших державних органів.

Основним регуляторним актом, який встановлює правила функціонування Національної поліції, є Закон "Про Національну поліцію"

2015 року. Цей закон є ключовим у системі нормативно-правових актів, які визначають діяльність поліції, зокрема у сфері запобігання злочинам.

Всі інші підзаконні акти повинні відповідати вимогам цього Закону, який встановлює організаційно-правові засади роботи поліції, включаючи запобігання злочинам. Закон також визначає порядок, суть, підстави, вимоги та види запобіжних заходів для запобігання порушенням закону.

I. Іщенко перераховує ряд підзаконних актів, які регулюють у відповідності до Закону «Про Національну поліцію» сферу діяльності Національної поліції у питаннях запобігання правопорушенням.

Ці акти включають:

Наказ МВС України № 123 від 27 листопада 2015 року «Про затвердження положення про Департамент превентивної діяльності Національної поліції України»;

Наказ МВС України від 28.07.2017 № 650 «Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції»;

Наказ МВС України від 02.07.2015 № 796 «Про затвердження Положення про патрульну службу МВС»;

Наказ Національної поліції України від 6 листопада 2015 року № 73 «Про затвердження Положення про Департамент патрульної поліції»;

Наказ МВС України від 04.12.2017 № 987 «Про затвердження Положення про підрозділи поліції особливого призначення»;

Наказ МВС України від 19.12.2017 № 1044 «Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України».

Передбачення майбутніх дій представників виконавчих органів щодо реінтеграції звільнених територій містить розклад та мають певні важливі спектри діяльності правоохоронних органів на цих теренах.

З усіх можливих планів дій, які розроблені центральним урядом та розрахована саме на виконавчу гілку влади та представників місцевих ініціатив. Ці заходи передбачають виявлення та фіксацію випадків

використання символіки, забороненої Законом України щодо пропаганди російського нацистського тоталітарного режиму та збройної агресії Російської Федерації як держави-терориста проти України, а також її знищення [29, с. 288].

2.2. Порівняльний аналіз з досвідом інших країн

Правовий статус тимчасово окупованих територій в Україні та їх місце в міжнародному контексті. Законодавче визначення статусу окупованих територій нашої держави.

Весною 2014 року в Україні було ухвалено Закон "Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України". Цей нормативно-правовий акт став ключовим документом, що визначає правовий статус територій, які опинилися під окупацією. Закон чітко встановлює:

- 1) Невід'ємність окупованих територій.
- 2) Тимчасово окуповані території залишаються інтегральною частиною України.

Дія українського законодавства: На цих територіях продовжують діяти Конституція України та інші закони держави.

Міжнародно-правовий аспект: Україна визнає дію міжнародних договорів, ратифікованих Верховною Радою, на окупованих територіях.

Важливо зазначити, що феномен тимчасово окупованих територій не є унікальним для України. Це явище має глобальний характер і зустрічається в різних частинах світу.

Історія XX та XXI століть демонструє численні приклади територіальних конфліктів та окупацій, кожен з яких має свої особливості, але разом вони формують складну картину міжнародних відносин та геополітичних викликів.

У Європі існує аналогія з Косово, яка має велике значення для України з різних причин: по-перше, Косово - це держава в Європі, і, по-друге, конфлікти на суперечних територіях відбулися зовсім недавно, а саме в нашому столітті.

Оголошення незалежності Косово від Сербії стало наслідком тривалих переговорів, конфліктів та турбулентних подій, що мали місце на Балканах у минулому столітті. Варто зазначити, що Косово колись було автономною провінцією Сербії, де історично албанське населення співіснувало з сербами.

Повідомляється, що у 2008 році Косово (Косівська Республіка) оголосило свою незалежність від Сербії. Цей події спровокували суперечки між різними країнами, які стосувалися статусу Косово. На сьогоднішній день, Косово контролює свою територію, хоча його незалежність не визнається Сербією та іншими державами.

Ще одним прикладом є ситуація з статусом Західного берега річки Йордан та східного Єрусалиму, яка стала джерелом конфлікту між Ізраїлем і Палестинською автономією. Міжнародна спільнота вивчає різні можливості для вирішення цього конфлікту. Питання статусу Західного берега та східного Єрусалиму визнається одним з найскладніших і найбільш суперечливих у світі.

Основні аспекти здійснення державної влади та місцевого самоврядування в цьому регіоні включають існування двох територій, що вважаються окупованими: велика частина Західного берега знаходиться під контролем Палестинської влади, в той час як окремі райони залишаються під ізраїльським контролем [30, с. 247].

Східний Єрусалим визнаний багатьма країнами окупованою територією під контролем ізраїльських сил, однак Палестинська автономія також заявляє про свої права на цей район як частину майбутньої столиці. На Західному березі діє палестинська влада, яка відповідає за різні аспекти

місцевого самоврядування, зокрема в освіті, охороні здоров'я та реалізації інфраструктурних проєктів.

Ізраїль зберігає контроль над ключовими сферами, такими як безпека і оборона, що має значний вплив на життя жителів Західного берега. Окремо слід відзначити особливий статус Єрусалиму як столиці. Наявність обмежень і блоkad на Західному березі та в Східному Єрусалимі значно ускладнює свободу пересування населення і ведення торгівлі.

Загальний стан і управління в регіонах Західного берега та Східного Єрусалиму за останнє десятиріччя є важливими чинниками в контексті конфлікту, однак питання державної влади та місцевого самоврядування залишаються складними і досі не вирішеними. Ця ситуація суттєво впливає на захист прав і свобод людини та громадянина.

Перша серйозна проблема виникає у зв'язку з правом громадянина на життя та безпеку у разі тимчасової окупації територій. Окупація може призвести до загрози для життя та безпеки мешканців внаслідок можливих воєнних дій, репресій та інших негативних наслідків конфлікту.

Під час окупації може статися обмеження свободи висловлення та доступу до інформації, порушуючи тим самим право людини на вільне висловлення думок та право на інформаційну свободу. Окупація також може призвести до порушень права на справедливий суд, оскільки місцеві судові органи можуть потрапити під контроль окупаційних сил, що ставить під загрозу їхню незалежність і справедливість судового процесу [31, с. 20].

Порушення права на вільне пересування та свободу дій можуть включати недостойне поводження з порушниками, порушення основоположних прав та свобод людини, по типу нелегітимне ув'язнення та масові арешти. Порушення права на освіту можуть включати заборону або обмеження надання освіти на мові меншин або відсутність доступу до освітніх закладів.

Обмеження доступу до медичної та гуманітарної допомоги може порушити право на здоров'я та життя, а зміни в умовах праці та соціального

захисту на окупованих територіях можуть призвести до порушень прав на працю і соціальний захист. Ці узагальнення стосуються певних індивідуальних прав, зокрема тих, що зазвичай реалізуються особисто. Серед колективних прав, ймовірно, найбільше порушень торкнеться права національної самореалізації. Окупація може обмежити можливості національних груп для самовираження та культурного розвитку.

Незважаючи на це, досвід зарубіжних країн свідчить, що на окупованих територіях найбільше постраждають права менших. Порушення прав національних, етнічних або релігійних меншин можуть мати місце через репресії та дискримінаційні практики.

Зазначимо, що тимчасова окупація територій суттєво ускладнює питання захисту прав мігрантів і біженців, оскільки вона може призвести до значних міграційних потоків, внаслідок яких люди можуть втратити свій дім і потребувати міжнародного захисту та допомоги.

Ці проблеми в галузі конституційного права вимагають уваги та відповідних заходів як на внутрішньому, так і на міжнародному рівнях для їх вирішення та захисту прав людини на тимчасово окупованих територіях. Методи розв'язання конституційно-правових питань на таких територіях можуть змінюватися залежно від особливостей конкретної країни, її конституційного устрою, історичних обставин та міжнародної ситуації.

Незважаючи на різноманітність підходів, існують загальні методи та ресурси, які застосовуються в багатьох країнах: дипломатичний тиск та міжнародні інструменти, зокрема залучення міжнародних організацій та інших держав для врегулювання конфлікту і захисту прав людини на окупованих територіях.

Це може включати введення санкцій, різні спроби міжнародного посередництва, дипломатичні переговори та інші заходи; також можуть бути залучені міжнародні судові органи, які оцінюють ситуацію та забезпечують захист прав людини на цих територіях [32, с. 215].

Сфера гуманітарної допомоги є важливою складовою, оскільки надання гуманітарної допомоги населенню на окупованих територіях може значно зменшити негативні наслідки конфлікту і допомогти в вирішенні конституційно-правових питань, що стосуються життя та здоров'я місцевих жителів.

Захист прав національних меншин також має велике значення, адже країни-захисники можуть активно відстоювати права національних, етнічних і релігійних меншин на окупованих територіях, сприяючи їх культурному, мовному розвитку та інтеграції в міжнародну спільноту.

Переговори, спрямовані на досягнення миру та розробку планів деокупації, можуть включати розробку мирних ініціатив, які передбачають створення тимчасових адміністративних органів, що забезпечують дотримання прав та самоврядування місцевого населення на окупованих територіях.

Контроль за дотриманням прав людини є важливою складовою цього процесу: міжнародні організації та незалежні спостерігачі можуть здійснювати моніторинг ситуації з правами людини на окупованих територіях, документуючи порушення та сприяючи притягненню винних до відповідальності.

Кожен випадок має свої специфічні характеристики, і методи вирішення конституційно-правових питань можуть варіюватися в залежності від конкретних умов. Варто також зазначити, що ефективність вжитих заходів може бути обмежена політичними, військовими та іншими факторами [33].

Загальний висновок полягає в тому, що тимчасова окупація територій порушує основні права людини і створює значні конституційно-правові труднощі. Для вирішення цих проблем країни використовують різноманітні підходи та заходи, зокрема:

а) застосування дипломатичного тиску та міжнародних зусиль для вирішення конфлікту, що може сприяти відновленню прав людини на тимчасово окупованих територіях;

б) залучення міжнародних судових органів для надання юридичної оцінки ситуації та захисту прав людини;

в) надання гуманітарної допомоги, яке може полегшити гуманітарні наслідки конфлікту та сприяти розв'язанню конституційно-правових проблем;

г) захист прав національних меншин, що сприяє їх культурному та мовному розвитку;

д) проведення мирних переговорів і розробка планів деокупації, що може забезпечити вирішення конфлікту та гарантувати права місцевого населення;

е) систематичний моніторинг прав людини, який дозволяє фіксувати порушення та створювати тиск на окупаційні сили.

Варто зазначити, що вирішення юридичних проблем на окупованих територіях є надзвичайно складним завданням, яке вимагає зусиль як національних, так і міжнародних громадянських організацій, правозахисників та держав.

Крім того, важливим є постійний моніторинг ситуації та готовність до адаптації стратегій відповідно до змін у конфлікті, а також внутрішніх і міжнародних умовах. Перспективи подальших юридичних досліджень у контексті тимчасово окупованих територій і прав людини мають суттєву значущість і охоплюють широкий спектр потенційних напрямків для розвитку [34, с. 18-24].

Ось кілька можливих напрямків досліджень: вивчення міжнародного права, зокрема аналіз міжнародних конвенцій, норм та прецедентів, що регулюють ситуації на тимчасово окупованих територіях, дозволяє краще зрозуміти міжнародні зобов'язання та стандарти, які повинні застосовуватися для забезпечення прав людини в таких умовах; вивчення

конституційного права, включаючи аналіз конституційних норм та практик у країнах, що мають досвід у вирішенні проблем, пов'язаних із тимчасово окупованими територіями, допомагає виявити специфічні підходи та рішення для захисту прав людини. Ці дослідження мають на меті розвиток більш ефективних стратегій та механізмів захисту прав людини на окупованих територіях, а також сприяють поглибленню міжнародної співпраці в цій сфері.

2.3. Проблеми та перспективи у забезпеченні громадського порядку на деокупованих територіях України

Після прийняття Конституції України головні засади та основоположні права людини, а також важливі передумови створення соціальної, правової держави стали чітко визначені. Це призвело до зростання активності громадян у соціально-політичних сферах, таких як участь у роботі політичних партій, організація передвиборних кампаній, мітингів, демонстрацій та агітаційних заходів. Це призвело до збільшення випадків масових заворушень, та підвищення їх негативного впливу на суспільство.

Сучасні виклики, що стосуються організації мирних зібрань та інших громадських заходів громадянами України, такі як підвищена суспільна небезпека, вчинення правопорушень та адміністративних порушень під час їх проведення в умовах надзвичайних ситуацій, вимагають чіткого та повного правового регулювання в цьому процесі підтримки громадського порядку, включаючи адміністративно-правові норми. На сьогодні цей процес вимагає не лише вдосконалення, але й якісно нового підходу до регулювання.

Результати аналізу практики діяльності правоохоронних органів в умовах особливих обставин підтверджують, що забезпечення правопорядку в цих умовах можливе за умови комплексного застосування правових,

організаційно-тактичних принципів, форм і методів, спрямованих на досягнення спільної мети [35].

Загальна ідея громадського порядку полягає в урегульованій нормами права та соціальними нормами системі взаємозв'язків у суспільстві, що гарантує захист особистого життя, здоров'я та гідності громадян, а також прав власності та створення сприятливих умов для ефективної діяльності установ, підприємств, організацій, посадових осіб і громадян.

Поняття громадського порядку охоплює три основні складові: зміст, регулювання та цілі, що визначаються при його встановленні. У науковій літературі зазначається, що сутність громадського порядку формується через конкретний набір взаємодій між суспільством, а також умов і обставин, що з ними пов'язані.

Необхідність точного визначення громадського порядку зумовлює важливість чіткого розмежування цього комплексу суспільних відносин від інших, що існують у суспільстві. Сьогодні загальновизнано, що громадський порядок є складним соціальним явищем, а його забезпечення вимагає застосування комплексного підходу.

Згідно актуальної на даний час законодавчої бази та результатів діяльності правоохоронних органів можна зазначити, що громадський порядок складається з таких систем суспільних відносин:

- система, яка гарантує безпеку та добробут громадян;
- система, яка забезпечує захист власності;
- система, яка сприяє нормальному функціонуванню суб'єктів декларування та інших посадових осіб, та громадян.

Інструменти регулювання суспільних відносин, до яких належать правові норми, соціальні норми (зокрема, моральні норми, звичаї, релігійні принципи) та правила громадського співжиття, становлять важливу складову громадського порядку.

Ці засоби визначають правовий статус сторін правовідносин, встановлюють обмеження на здійснення окремої категорії дій, та

визначають реальність та план застосування санкцій. Крім того, засоби регулювання сприяють створенню відповідних установ, які мають гарантувати безперешкодну реалізацію суспільних відносин, визначають їх компетенцію та сферу впливу [36].

Правові норми визначають найскладніші та найважливіші соціальні відносини. Проте через різноманітність соціуму не всі соціальні взаємодії можуть бути регульовані за допомогою правових інструментів.

Багато з простих соціальних відносин щоденно вирішуються без необхідності правового регулювання чи застосування інших державних заходів, завдяки громадському правосвідомості, високій правовій культурі, встановленим правилам співжиття, моральним принципам та нормам.

Невід'ємною складовою громадського порядку є також визначення мети суспільних відносин та принципів їх регулювання. До основних цілей громадського порядку можна віднести:

- забезпечення захисту життя, здоров'я, гідності та прав людини і громадянина;
- гарантування недоторканності власності;
- створення умов для належного функціонування підприємств, установ, організацій, посадових осіб і громадян.

У сфері правових наук – безпека та порядок розуміються у різних контекстах. Публічний порядок у загальному понятті - це комплекс взаємовідносин у суспільстві, що ґрунтується на встановлених законодавством та іншими соціальними нормами правилах.

Він визначає режим функціонування держави, гарантує безпеку та гідність громадян, забезпечує необхідні умови для ефективної та результативної діяльності органів та громадян. Використання такого режиму є обов'язковим для існування держави, оскільки політично-правовий громадський порядок є важливою складовою для забезпечення порядку та системності в житті людей у державі [37].

Громадський порядок визначається наступними ознаками:

- встановлення громадського порядку на публічній території, які відрізняються за своїм функціоналом;
- залежність громадського порядку від правильної організації суспільних місць;
- вплив гарної та гідної поведінки людей на забезпечення та охорону громадського порядку;
- психологічний стан людей як характеристика громадського порядку, що характеризується міцністю та стабільністю.

Складний та багатогранний характер сфер громадського порядку і громадської безпеки вимагає застосування різноманітних методів їх захисту. Залежно від особливостей правового регулювання суспільних відносин у цих сферах та специфіки заходів, що забезпечують захист громадського порядку і громадську безпеку, можна виокремити наступні методи захисту: адміністративно-правовий, оперативно-розшуковий, кримінально-правовий та цивільно-правовий.

Опис громадського порядку має бути комплексним, враховуючи його взаємозв'язок з громадським порядком. Публічний порядок характеризують як специфічний рівень суспільних відносин, які впорядковані відповідно до норм права. Громадські відносини, що формують громадський порядок, регулюються різними видами нормативних актів [38].

У той же час, правопорядок описується лише нормами права і складається, по суті, із правових відносин. Ширше сприйняття поняття "громадський порядок" (або державний порядок) охоплює більший спектр суспільних відносин, що регулюються у різних способах.

Відповідно до Закону України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» публічна територія визначається як будинок або споруда, яка є доступною або відкритою для населення. Це може бути доступно безкоштовно або оплатно, і включає в себе під'їзди, підземні переходи та стадіони [39, с. 52-57].

Загально відомо, що недотримання своїх обов'язків сторонами правовідносин, може статися через обставини та причини, які перебувають поза їх контролем. Завдання шкоди нормальному функціонуванню суспільства та стабільність відносин може бути зумовлене загрозою здоров'ю та майну громадян, перешкодити нормальній роботі підприємств, установ, організацій, службових осіб та громадян.

Також несприятливі наслідки можуть виникнути внаслідок необдуманих дій у сфері організації дорожнього руху. Зв'язок між цими групами правових відносин полягає в тому, що безумовне дотримання правил безпеки є важливою умовою для сприяння стабільності суспільного життя.

Отже, важливо визнати, що Однією з основних складових громадського порядку є громадська безпека, яка базується на належному дотриманні встановлених вимог усіма учасниками суспільних відносин з метою попередження та усунення негативних наслідків природних катастроф чи інших загроз для суспільства.

Згідно з міжнародною поліцейською енциклопедією, громадська безпека означає систему правових стосунків, регульованих законодавчою базою для забезпечення безпеки особи і громадського порядку, нормального функціонування суб'єктів публічного адміністрування, громадських ініціатив від загроз, які походять від злочинних або незаконних дій, порушень регламенту використання джерел підвищеної небезпеки, предметів протиправної діяльності, негативних техногенних та природних явищ, а також особливих обставин [40, с. 10-16].

Громадська безпека охоплює стосунки, що виникають у контексті дотримання правил, які забезпечують безпеку в таких сферах, як транспортний рух, переміщення пішоходів, а також проведення будівельних і ремонтних робіт у громадських просторах, протипожежна безпека, заходи проти стихійних лих, епідемій, епізоотій та епіфітотій, а також використання ліцензованих об'єктів.

Громадська безпека сьогодні вимагає розгляду в комплексному ключі, враховуючи системний підхід та взаємозв'язок з іншими видами безпеки та потенційними загрозами. Це означає, що громадська безпека не відокремлюється від безпеки окремої людини як члена суспільства, вона є невід'ємною частиною національної, колективної, міжнародної та глобальної безпеки.

З початком широкомасштабної війни на території України термін "стабілізаційні заходи" набув більшого поширення в наукових дослідженнях, а також у виступах державних діячів та посадових осіб, при цьому основним контекстом його використання є діяльність органів Національної поліції на деокупованих територіях. В той же час виникають питання щодо походження цього терміну та його [41].

У 1997 році командування сил НАТО виявило недолік у сфері громадського порядку та безпеки, який отримав назву "сіра зона". Ця зона відзначалась відсутністю контролю між військовими силами НАТО, поліцією ООН та місцевими поліцейськими, які не завжди виконували свої обов'язки. У цій "сірій зоні" відсутність влади та відповідальності серед мешканців була очевидною.

Поліцейські обов'язки були делеговані ділам, дозволяючи їм виконувати функції поліцейських. Їхня армія здобула назву "Мультинаціональний Спеціалізований Підрозділ НАТО". Відтоді таких підхід було успішно втілено обмежену кількість разів при здійсненні миротворчих операцій, демонструючи концепцію використання збройних сил для виконання поліцейських завдань з метою забезпечення "безпечних прогалів".

Як стверджують деякі фахівці, відзначена модель повністю відповідає базовим функціоналам НАТО: колективна оборона, повного контролю та заспокоєнню конфліктних ситуацій, забезпечення безпеки, ще являється складовою процесу змінення безпекової галузі, що передбачає гуманітарну допомогу, яка є необхідною для участі військової поліції у виконанні

правоохоронних завдань, з урахуванням збереження громадського порядку та безпеки до тих пір, поки відповідні органи влади не приймуть на себе виконання цих завдань [42].

Додатково у спеціалізованих публікаціях відзначається, що стабілізаційні заходи Цей підхід сприяє гуманітарному аспекту забезпечення безпеки, охоплюючи захист власності, цивільних осіб, а також забезпечення інформаційної безпеки та охорони культурних цінностей.

Дана концепція націлена на протидію потенційним заходам ворога, спрямованим на подальшу дестабілізацію держави в умовах конфлікту, таким як злочини, терористичні акти, контрабанда зброї, торгівля людьми та інші загрози. Вона також відповідає вимогам безпеки для місцевого населення, покращує сприйняття легітимності місцевих органів влади та зміцнює загальну стійкість держави.

Переваги програм стабілізаційних заходів включають інноваційний інструмент, який відповідає всім потребам, пов'язаним з поліцейською діяльністю держави. Цей інструмент комбінує можливості та Адаптивність військових ресурсів у поєднанні з професійними та спеціалізованими підрозділами поліції, що збільшує потенціал для ефективного функціонування відповідних регіонів.

Головним міжнародним документом, одним із прикладів стабілізаційних заходів, здійснюваних військовими поліцейськими силами країн НАТО під час та після конфліктів, є Спільна доктрина НАТО, що регламентує поліцейську стабілізаційну діяльність.

Згідно з цим документом, поліцейська стабілізаційна діяльність визначається як "спеціальна діяльність, спрямована на підтримку або тимчасове заміщення місцевої поліції з метою сприяння відновленню та підтримці громадського порядку та безпеки, забезпечення верховенства права та захисту прав людини" [43].

Основні заходи Stability Policing згідно з доктриною AJP-3.222 включають у себе наступне:

- 1) стримування масових заворушень;
- 2) контроль на кордоні;
- 3) відновлення громадської безпеки та порядку;
- 4) забезпечення безпеки під час виборів;
- 5) забезпечення особистої безпеки;
- 6) проведення кримінальних розслідувань;
- 7) захист інформаційних ресурсів та сайтів;
- 8) участь у переговорах та медіації;
- 9) захист вразливих груп населення та їх майна;
- 10) співпраця з місцевим населенням;
- 11) відновлення судових та виправних установ;
- 12) ідентифікація осіб та криміналістичні заходи;
- 13) конфіскація зброї;
- 14) моніторинг оперативної ситуації;
- 15) боротьба з тероризмом та організованою злочинністю;
- 16) визволення заручників;
- 17) контроль над транспортним рухом та логістикою;
- 18) патрулювання;
- 19) боротьба з контрабандою та торгівлею людьми;
- 20) розслідування військових злочинів.

Аналізуючи стратегічні документи Збройних Сил України, які стосуються процесу деокупації території країни під час конфлікту, можна побачити, що вони містять вказівки щодо процедур і алгоритмів стабілізаційних заходів. Ці документи визначають, що стабілізаційні заходи спрямовані на підтримку або відновлення безпеки, державного управління, реконструкцію інфраструктури та надання гуманітарної допомоги.

Сили командування повинні планувати, готуватись та оцінювати майбутні свої дії, для визначення їх позитивного, негативного або нейтрального впливу на регіон. Центральним аспектом для військового командування є те, що стабілізаційні заходи потребують системної

співпраці та координації органів державної влади, НПО та військових з метою забезпечення належного функціонування та здійснення життєдіяльності деокупованих адміністративно-територіальних одиниць [44].

РОЗДІЛ 3. МІСЦЕ І РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ НА ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ

3.1. Специфіка завдань, які виконує Національна гвардія України на деокупованих територіях

Дослідження результатів воєнних конфліктів останніх десятиліть показують, що сучасні війни значно відрізняються від традиційних уявлень про військові дії, характерних для періоду Другої світової війни та післявоєнного ХХ століття.

Вони мають не лише нові характеристики та зміст, але й проявляють нові особливості військових дій, такі як концентрація і швидкість бойових заходів, відсутність тягучих позиційних боїв, використання в основному дистанційної зброї, переважно повітряних та космічних систем, Зростання рівня автоматизації військової техніки та озброєння, а також посилення ролі навігаційних систем у виконанні завдань ураження і координації дій як великих операційних підрозділів, так і малих тактичних груп.

У війнах сучасності відбувається еволюція окремих елементів збройної боротьби, зокрема зміни у характері вогневого ураження, обумовлені активним розвитком розвідувальних засобів та методів прямого впливу на цілі в угрупованні противника. Нові пріоритети у виборі об'єктів для ураження визначаються в залежності від масштабу конфлікту, способу його вирішення та тактики, яку використовує противник.

Сучасні воєнні конфлікти відрізняються активним використанням високотехнологічної зброї, що за своєю руйнівною силою є на рівні, а іноді перевищує потужність ядерної зброї.

У подібних конфліктах бойові дії переміщуються в повітряно-космічний простір, який стає основною ареною військових операцій, а високоточна роботизована зброя все більше відіграє вирішальну роль у

бойових зіткненнях. Масове застосування такої зброї здатне забезпечити досягнення цілей війни без необхідності залучення наземних військ.

Сьогодні наш час характеризується цифровою епохою, коли частина нашого життя відображається у віртуальному просторі, а інформаційні конфлікти відбуваються переважно в Інтернеті. Особливо важливим стає формування кібервійни, де впровадження новітніх технологій ведення інформаційних битв не зачіпає традиційні аспекти військових, економічних та політичних конфліктів.

Так само, як і в минулі століття, Основною метою є забезпечення переваги у військових, економічних та політичних інтересах. Ці принципи були продемонстровані в останніх міжнародних конфліктах, ініціатором яких стала Російська Федерація [45].

Взагалі, рівень оперативного (оперативно-тактичного) Використання сил сектору безпеки та оборони обумовлюється рядом критеріїв, серед яких:

1. Особливе значення має географічний масштаб запланованих дій. Це може стосуватися як окремого регіону країни (наприклад, при виникненні надзвичайної ситуації регіонального рівня), так і всього державного простору (як у випадку національного рівня загрози, що потребує відповідних заходів).

2. Довогочасністю дій- тривалість.

3. Кількістю стадій виконання завдання – кілька етапів.

4. Масштабами поганих наслідків у випадку невиконання або несвоечасного та/або неякісного виконання бойового завдання.

5. Кількістю залучених сил та засобів до виконання завдання (залучаються сили з не менш ніж двох військових частин).

6. Управління на рівні загального керівництва виконується головним державним органом, таким як міністерство України, яке впроваджує державну політику у певній сфері діяльності. А безпосереднє керівництво здійснюється командуванням відповідних сил або відповідним центральним і/або регіональним органом державної влади.

Операції НГУ є різноманітними та мають спрямування на виконання широкого спектру задач, основною метою яких є забезпечення громадської безпеки [46].

Для виконання цих завдань НГУ може залучати до співпраці різні силові структури держави, але завданням керівництва завжди залишається команда НГУ. Інколи це може бути група НГУ, яка діє під керівництвом правоохоронних органів держави та виконує невідкладні заходи щодо забезпечення національної безпеки.

Враховуючи вищезазначене, а також завдання та функції, визначені в Законі України "Про Національну гвардію України", а також поточну та передбачувану воєнно-політичну ситуацію з огляду на ситуацію навколо України, суспільно-політичний і соціально-економічний стан усередині країни, рівень природних та техногенних загроз, оперативні (оперативно-тактичні) дії Національної гвардії України здійснюватимуться під час виконання таких завдань за призначенням:

- 1) Забезпечення контролю та припинення масових заворушень (у разі виникнення масових заворушень одночасно в кількох обласних центрах України, що можуть загрожувати захопленню державної влади та насильницьким змінам конституційного ладу).

- 2) Забезпечення охорони громадського порядку під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного (природного) характеру на державному (регіональному) рівні.

3. Проведення режимно-карантинних заходів на рівні держави (регіону).

4. Підтримка у захисті державного кордону, включаючи масовий перехід через кордон України з території суміжних країн, провокації на кордоні, а також надання допомоги Державній прикордонній службі України, здійснюється на рівні держави (регіону).

5. Оперативна евакуація спеціального контингенту з кількох установ виконання покарань, що опинилися в зоні забруднення через масштабну техногенну аварію, здійснюється на регіональному рівні.

6. Участь у запобіганні масовим терористичним актам здійснюється на державному (регіональному) рівні.

7. Забезпечення дотримання правового режиму надзвичайного стану відбувається на державному (регіональному) рівні.

8. Участь у забезпеченні правового режиму воєнного стану здійснюється на державному (регіональному) рівні.

9. Прийняття участі у територіальній обороні відбувається на державному (регіональному) рівні [47].

На оперативному (оперативно-тактичному) рівні використання НГУ включає в себе:

1. Проведення оперативних заходів (включаючи участь у діяльності Збройних Сил України).

2. Реалізація спеціальних операцій оперативного (оперативно-тактичного) рівня, які переважно спрямовані на забезпечення громадської безпеки у кризовому регіоні.

З огляду на це, Система операцій оперативного (оперативно-тактичного) рівня, до якої входить НГУ, буде складатися з таких компонентів.

I. Участь НГУ в операціях ЗСУ: 1. Стабілізаційна операція; 2. Оборонна операція; 3. Морська операція; 4. Повітряна операція; 5. Контр-наступальна операція;

II. Спеціальна операція з припинення масових заворушень: 1. Національна гвардія України; 2. Національна поліція України; 3. Служба безпеки України; 4. Державна служба надзвичайних ситуацій; 5. ВСП Збройних Сил України; 6. Державна прикордонна служба України; 7. Обласні державні адміністрації [48, с. 187].

III. Спеціальна операція з охорони громадського порядку під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру: КМУ, ДСНС, НГУ, НПУ, ОДА.

IV. Спеціальна операція з проведення режимно-карантинних заходів: МОЗ, НПУ, НГУ, ДСНС, ОДА.

V. Спеціальна операція з охорони державного кордону: ДПСУ, СБУ, НПУ, НГУ, ДМСУ, ДСНС.

VI. Спеціальна операція з екстреної евакуації спецконтингенту одночасно з кількох УВП, які потрапили в зону бойових дій: МЮУ, НГУ, НПУ, ДКВСУ, СБУ, ДСНС, ОДА.

VII. Спеціальна операція з припинення масових терористичних актів: АТЦ при СБУ, ДСФМУ, НПУ, НГУ, ДСНС, ОДА.

VIII. Підтримання правового режиму надзвичайного стану: КМУ, НГУ, СБУ, ВСП ЗСУ, НПУ, ДПСУ, ДСНС, ОДА.

IX. Підтримання правового режиму воєнного стану: КМУ, Генштаб ЗСУ, ВК, НГУ, СБУ, ДПСУ, НПУ, ВЦА.

X. Територіальна оборона: Усі державні органи в межах своїх повноважень, військові формування та правоохоронні органи, служби, а також громадяни України [49, с. 72-74].

Отже, для здійснення завдань за призначенням ОВУ НГУ необхідно взаємодіяти з іншими управлінськими відомствами, які реалізують державне управління в конкретних галузях.

Ця ситуація потребує від співробітників НГУ оперативного мислення, навичок у проведенні швидких розрахунків, швидко розробляти оптимальні варіанти оперативних дій у стислих термінах, ефективно працювати в ході оперативного планування, вирішувати питання повного забезпечення дій та мати відповідний рівень підготовки та готовності.

Відповідно до статті 1 Закону України "Про Національну гвардію України", НГУ є військовим формуванням з правоохоронними функціями, що є частиною системи Міністерства внутрішніх справ України. Його основною

метою є захист і охорона життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства та держави від кримінальних і інших протиправних діянь, забезпечення громадського порядку та безпеки, а також співпраця з правоохоронними органами для підтримки державної безпеки, захисту державного кордону, припинення терористичних актів та діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань, терористичних організацій, організованих злочинних груп і угруповань [50, с. 131-135].

У мирний час підрозділи Національної гвардії України входять до складу сил безпеки відповідно до статті 18 Закону України "Про національну безпеку". НГУ здійснює функції правоохоронного органу та розвиває необхідні можливості для виконання завдань у складі сил оборони. У разі введення воєнного стану Національна гвардія України готується до виконання завдань у рамках правового режиму воєнного стану та стає частиною сил оборони.

Це, зокрема, підтверджується в Концепції розвитку сектору безпеки та оборони України, зазначеній у Указі Президента України від 14 березня 2016 року № 92/2016, де зазначено, що основними напрямками досягнення необхідних оперативних та інших можливостей для компонентів сектору безпеки та оборони, зокрема для Національної гвардії України, є посилення здатності виконувати завдання щодо забезпечення громадської безпеки, фізичної охорони критичних інфраструктурних об'єктів, участі в охороні та обороні державного кордону України, а також підтримки операцій Збройних Сил України (ЗСУ) у кризових ситуаціях, що становлять загрозу національній безпеці, особливо в періоди спеціальних обставин.

У період загострення внутрішньополітичної ситуації в країні роль Національної гвардії України (НГУ) суттєво зростає, і її діяльність переходить на оперативний рівень. Оперативне використання НГУ стає ключовим елементом воєнного мистецтва та службово-бойового застосування, охоплюючи теоретичні та практичні аспекти підготовки й проведення службово-бойових операцій в оперативному масштабі, як

самостійно, так і в тісній взаємодії з правоохоронними органами та військовими підрозділами.

Оперативний характер застосування НГУ обумовлений рядом чинників: масштабом поставлених завдань, специфікою та важливістю врахування планувальних факторів, організації управління і взаємодії між органами і силами різного призначення та підпорядкування (включаючи правоохоронні та військові структури); чисельністю залучених підрозділів для виконання завдання; а також рівнем командного складу, який організовує ефективну взаємодію між органами і силами, включаючи рівень керівництва військовими структурами [51].

Згідно з статтею 2 Закону України "Про Національну гвардію України", з 20 основних функцій Національної гвардії України, 18 з них пов'язані з участю НГУ у забезпеченні громадської та державної безпеки, що включає правоохоронні функції. Це ставить НГУ в категорію сил безпеки держави, що відрізняє її від Збройних Сил України та інших військових формувань.

Лише дві функції виконуються НГУ безпосередньо в складі сил оборони держави.

1) участь у реалізації заходів, що визначають правовий режим воєнного стану;

2) участь у виконанні завдань, що стосуються територіальної оборони.

У період введення воєнного стану Національна гвардія України готується до виконання завдань, передбачених правовим режимом воєнного стану, та стає частиною сил оборони. Відповідно до доктрини "Об'єднані операції" (розділ 3 - Операція сил оборони), НГУ, а також інші військові формування та правоохоронні органи, що входять до складу об'єднаних сил, можуть виконувати свої завдання як самостійно, так і в співпраці з іншими підрозділами сил оборони.

Наприклад, завдання Національної гвардії України включають:

1. Охорону органів державної влади на постійних і тимчасових місцях їх розташування;
2. Забезпечення громадського порядку та безпеки в зонах конфлікту;
3. Захист важливих державних об'єктів, зокрема в зонах конфлікту.
4. Захист державного кордону у визначеній зоні відповідальності.
5. Забезпечення безпеки на державному кордоні, запобігання незаконному перетинанню кордону збройними особами (групами) з території сусідніх країн.
6. Захоплення збройних злочинців, припинення діяльності незаконних військових чи збройних формувань (груп), організованих злочинних угруповань та організацій.
7. Участь у воєнних діях у складі об'єднаних сил.

Крім того, для забезпечення державної та громадської безпеки у випадку збройного конфлікту всередині країни, об'єднані сили, у тому числі Національна Гвардія, можуть бути задіяні для виконання завдань у межах їх повноважень [52, с. 4-5].

3.2. Співпраця з іншими силовими структурами, органами місцевого самоврядування, міжнародними партнерами у реалізації завдань із підтримання громадського порядку на деокупованих територіях

Міжнародне територіальне співробітництво України охоплює широкий спектр ініціатив та форм співпраці з метою посилення економічного, соціального та культурного розвитку регіонів є важливим напрямом. Україна активно співпрацює з державами Європи через різноманітні програми й проєкти, спрямовані на підтримку демократії, правової держави та поліпшення якості життя громадян.

Це ключовий елемент зовнішньої політики України, орієнтованої на зміцнення міжнародних відносин, просування соціально-економічної

інтеграції та підвищення якості життя громадян. Така співпраця сприяє залученню інвестицій та пошуку додаткових ресурсів для відновлення і розвитку українських громад [53, с. 7-8].

Один із головуючих напрямів цього процесу полягає в регіональній співпраці, яка передбачає обмін досвідом та технологіями між містами і регіонами. Це сприяє підвищенню їх економічної конкурентоспроможності та стимулює інноваційний розвиток.

Наприклад, міста-партнери укладають угоди про співпрацю в таких сферах, як транспортна інфраструктура, використання відновлювальних джерел енергії, програми оздоровлення, а також гуманітарні та освітньо-культурні ініціативи.

Триваюча повномасштабна війна, але територіальні громади, що постраждали від конфлікту, починають процес відновлення. Одночасно з цим виникає необхідність переглянути стратегічні документи, що регулюють розвиток територіальних громад, з урахуванням змін, які відбулися в економіці, соціумі, демографії та інших сферах, викликаних значним переміщенням населення всередині країни, відчутним масовим виїздом закордон та релокацією бізнесу [54, с. 10-12].

Розв'язання багатьох питань щодо відновлення територіальних громад та їх розвитку з урахуванням досягнення засад сталого розвитку є неможливим без активного залучення фінансування з різноманітних джерел, зокрема, від міжнародних донорських організацій.

Проте, згідно з практикою, багато територіальних громад не мають в системі своїх управлінських органів належних підрозділів та кваліфікованих кадрів, які були б здатні забезпечити ефективне залучення та якісне управління додатковими ресурсами.

Залишається актуальною проблема стратегічного активного використання широкої аудиторії місцевих жителів для забезпечення більш ефективного відновлення та розвитку громад, а також для прозорого

використання як бюджетних, так і залучених фінансових ресурсів [55, с. 13-16].

Взаємодія між Національною гвардією та Національною поліцією України здійснюється відповідно до законодавчих норм, зокрема через встановлений Порядок, і включає такі напрямки:

1) Спільне патрулювання вулиць, площ, парків, скверів, вокзалів, аеропортів, морських і річкових портів, а також інших громадських місць;

2) Забезпечення громадської безпеки та порядку під час проведення зборів, мітингів, вуличних походів, демонстрацій, інших масових та спортивних заходів, а також під час подій у громадських місцях за участю осіб, що знаходяться під державним захистом.

3) проведення спільних заходів з метою стабілізації оперативної обстановки, якщо вона загостриться на території однієї чи декількох адміністративно-територіальних одиниць.

Взаємодія між Національною гвардією України та Національною поліцією щодо припинення масових заворушень здійснюється згідно з вимогами чинного законодавства.

Сили та засоби Національної гвардії залучаються для забезпечення громадської безпеки і порядку відповідно до плану залучення сил та засобів військової частини 0000 до виконання завдань з охорони громадського порядку, який розробляється на термін до одного місяця, затверджується командиром військової частини Національної гвардії та погоджується з начальником відповідного органу поліції в межах його територіальної юрисдикції [56, с. 19-20].

Національна гвардія України взаємодіє з Збройними Силами України відповідно до законодавства у боротьбі збройній агресії проти держави та у процесі врегулювання збройного конфлікту через ведення бойових дій, а також у виконанні завдань з територіальної оборони. Вона є частиною Міністерства внутрішніх справ України, яке очолює міністр внутрішніх справ, і включає як військовослужбовців, так і цивільних працівників.

Військовослужбовці Національної гвардії можуть проходити службу за контрактом або за призовом, при цьому на період служби вони припиняють своє членство в політичних партіях та професійних спілках. Також існує Військовий резерв Національної гвардії, який забезпечує підготовку резервістів для виконання завдань у разі потреби.

У разі введення воєнного стану, Національна гвардія України мобілізується для виконання завдань з оборони держави, підпорядковуючись Головнокомандувачу Збройних Сил України, за винятком підрозділів, які займаються конвоюванням і охороною дипломатичних представництв. Національна гвардія також здійснює контроль над припиненням масових заворушень, координація з іншими правоохоронними органами під час цих заходів є невід'ємною частиною її функціонування для забезпечення правопорядку та стабільності в державі.

Крім того, Національна гвардія України співпрацює з правоохоронними органами, Збройними Силами України, Управлінням державної охорони України, іншими військовими формуваннями, органами місцевого самоврядування, прокуратурою, органами державної влади, громадськими та релігійними організаціями, а також у співпраці з адміністрацією і службами безпеки охоронюваних об'єктів та місцевим населенням [57, с. 23-24].

У період особливого режиму Національна гвардія України збільшує свою чисельність за дорученням Президента та законів країни, викликаних мобілізацією для захисту держави.

У період введення воєнного стану Національна гвардія України проводить підготовку до вирішення задач із забезпечення безпеки і оборони країни згідно з повноваженнями, наданими Головнокомандувачем Збройних Сил України, за винятком підрозділів, які виконують місії конвоювання та охорони дипломатичних установ.

Національна гвардія України співпрацює з ЗСУ в протидії збройній агресії проти країни та вирішенні збройних конфліктів шляхом проведення військових операцій, а також виконання завдань територіальної оборони.

Згідно з програмою спільних військово-навчальних заходів між Україною та Сполученими Штатами «Безстрашний охоронець-2015», спеціальну підготовку отримують як військовослужбовці, так і керівники Національної гвардії України [58, с. 26-27].

Вони будуть навчатися проведенню інформаційних операцій, співпраці з цивільним населенням і протидії пропаганді противника. Також будуть навчатися керуванню вогнем артилерії, організації тактичної розвідки, обслуговуванню блокпостів та ліквідації противника.

Разом з особовим складом підрозділів оперативного призначення Національної гвардії України, американські військові будуть проводити навчання з надання першої медичної допомоги, підготовці до фізичних та вогневих вправ, блокуванню і ліквідації противника, розмінуванню місцевості та перетину загороджень, побудованих супротивником.

Усе це може бути корисним для українських вояків у прямому бою на сході. Саме бійці Нацгвардії перебувають на передовій лінії фронту. Спочатку це були регулярні війська, потім — колишні добровольці.

Відбір кандидатів для навчання був процесом, що враховував різні фактори, зокрема, підтримка 80% учасників програми, які мають досвід у зоні проведення Антитерористичної операції (АТО) або вже повномасштабного вторгнення [59, с. 28].

Генерал-лейтенант Балан зауважив, що під час планування навчань представники американської сторони наголошували на важливості участі бійців, які брали участь у війні на сході України, для обміну досвідом з американськими військовими.

У Головному управлінні Національної гвардії України створено та функціонує відділ міжнародного співробітництва з метою організації та координації діяльності щодо виконання спеціальних завдань. Цей відділ

узгоджує підготовку та впровадження європейських проектів, пов'язаних із Національною гвардією.

Він також здійснює організацію та здійснення міжнародного співробітництва Національної гвардії України з подібними військовими структурами іноземних держав та іншими правоохоронними організаціями, такими як ОБСЄ, Transparency International, Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces та інші, є важливим напрямком діяльності.

Одним з ключових аспектів цього співробітництва є участь у підготовці та реалізації спільних проектів з Європейським Союзом. В рамках цього співробітництва, впровадження проекту Twinning стало значущим кроком для реформування оборонно-прикордонної сфери України [60, с. 9-21].

Особливістю цього проекту стало безпосереднє обміну унікальним досвідом у певних сферах державного управління, зокрема в управлінні Національною гвардією України (раніше Внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України) з метою впровадження європейських стандартів і норм. Це здійснюється через консультування, тренінги, стажування та інші форми навчання, необхідні для адаптації національного законодавства до стандартів Європейського Союзу.

Відповідно до пункту 4 цієї Постанови, "Twinning" є проектом технічної допомоги ЄС, який передбачає спільну діяльність державного органу країни-члена ЄС та органу бенефіціара (державного органу, у якому планується реалізація проекту Twinning) з метою досягнення обов'язкових результатів, визначених у Twinning-контракті.

Амбіція України стати частиною Європейського Союзу вимагає активного використання інструментів, які сприяють адаптації національної системи державного управління до вимог та стандартів, що функціонують в інших країнах ЄС. Одним із важливих кроків на цьому шляху є інтеграція в програми технічної допомоги, зокрема, використання інструменту

"Twinning", який сприяє впровадженню європейських стандартів в управлінських практиках.

Згідно з Указом Президента України від 12 лютого 2016 року № 45/2016 "Про затвердження Річної національної програми співпраці України – НАТО на 2016 рік", однією з ключових завдань для Національної гвардії України на цей рік є підготовка до реалізації нового проекту ЄС у рамках програми Twinning.

Цей проект орієнтований на "Сприяння удосконаленню діяльності підрозділів спеціального призначення та спеціалізованих підрозділів НГУ у сфері забезпечення громадської безпеки та боротьби зі злочинністю", що є важливим етапом у зміцненні безпеки та стабільності в країні.

Координацію цього нового проекту здійснює Консультативна місія ЄС з реформування цивільного сектору безпеки в Україні (ЄС ПОМ – Україна), основна діяльність якої спрямована на розробку та реалізацію стратегії реформування органів внутрішніх справ [61, с. 410-417].

Згідно з рекомендаціями європейських фахівців, Національна гвардія України подала заявку на вступ до Асоціації ще на початку 2015 року. У 2016 році після заслуховування делегації НГУ Асоціацією FIER було прийнято рішення про проведення оціночної місії. Під час цієї місії представники Асоціації здійснили аналіз структури НГУ, порівняли її з іншими членами FIER, вивчили інституційну схожість, особливості діяльності та розглянули ряд інших аспектів, спрямованих на подальше укріплення співпраці.

12 жовтня 2016 року під час Саміту Вищої ради генеральних директорів та командувачів FIER був підписаний документ, який надав Національній гвардії України статус спостерігача з перспективою майбутнього членства в FIER.

Переорієнтування співпраці України, співпраця з іншими країнами-членами НАТО передбачає перехід до євроатлантичних стандартів управлінських практик. Впровадження цих уніфікованих принципів,

методів та процедур у діяльність Національної гвардії України дозволить їй здійснювати повноцінну взаємодію з закордонними партнерами, зокрема під час участі у міжнародних миротворчих та безпекових операціях [62, с. 11-19].

Що ж відноситься до взаємодії підрозділів Національної гвардії України з іншими силовими структурами та органами державної влади або органами місцевого самоврядування. Національна гвардія України виконує багато функцій держави, включаючи забезпечення національної безпеки. Згідно з чинним законодавством, яке визначає правову основу її діяльності, ці функції та завдання спрямовані на забезпечення загальної та конкретної сфери життєдіяльності суспільства з метою зміцнення державної безпеки.

Неодмінно, важливою метою гарантування та підтримання належного рівня національної безпеки ефективно реалізується підрозділами НГУ, особливо в умовах надзвичайного стану, оскільки в ці умови їх вважають силами оборони. Як зазначають науковці, під час війни проти України потенціал НГУ полягає у здатності протидіяти воєнним загрозам та запобігати небезпекам для громадської безпеки і порядку [63, с. 61].

Розглядаючи НГУ у мирний час, слід підкреслити, що вона є ключовим елементом системи безпеки, активно залученим до виконання правоохоронних функцій. Дослідники звертають увагу на особливості, що виявляються під час виконання цих завдань підрозділами НГУ в умовах воєнного стану.

У подібних обставинах важливо говорити про службово-бойову діяльність, яка набуває особливої актуальності під час надзвичайних та воєнних станів, коли підрозділи виконують бойові завдання на стратегічному рівні в рамках основних форм службово-бойової діяльності під час повсякденної служби.

У таких обставинах доцільно акцентувати увагу на службово-бойовій діяльності, яка набуває особливої важливості під час надзвичайних та воєнних станів, коли підрозділи Національної гвардії України виконують

бойові завдання на стратегічному рівні, дотримуючись основних форм службово-бойової діяльності в рамках щоденних обов'язків.

Враховуючи ключові функції Національної Гвардії України, визначені в законодавстві, слід підкреслити, що її підрозділи взаємодіють з громадськістю відповідно до законодавчих норм, що передбачають забезпечення громадської безпеки та порядку, а також захист і збереження життя, здоров'я, прав, свобод та законних інтересів громадян.

На сьогодні залишається головним завданням – це забезпечувати громадську безпеку і порядок під час проведення різноманітних масових заходів, таких як мітинги, демонстрації, походи та зустрічі, які можуть створювати загрозу життю та здоров'ю громадян. У таких ситуаціях підрозділи Національної гвардії повинні активно працювати над підтриманням правопорядку.

Згідно з визначенням законодавця, громадська безпека і порядок охоплюють захист життєво важливих інтересів суспільства та індивідуальних прав і свобод людини, що потребують особливої уваги з боку сил безпеки, державних органів, органів місцевого самоврядування, посадових осіб і громадськості. Всі ці суб'єкти мають злагоджено співпрацювати для здійснення заходів, спрямованих на захист національних інтересів від можливих загроз.

У літературі також висвітлюється робота Національної поліції, яка забезпечує превентивні заходи для захисту прав і свобод громадян і держави, а також активно реагує на порушення цих прав і свобод, створюючи умови для їхнього повернення [64, с. 96].

Основні функції Національної поліції включають боротьбу зі злочинами, адміністративний контроль, охоронні заходи, протидію тероризму, цивільний захист, контроль на кордоні та оборонні заходи. Ця організація спрямована на захист громади, збереження громадського порядку і захист особистих та майнових прав членів суспільства.

Концентруючись на взаємодії НГУ з інститутами громадянського суспільства, варто зауважити, що дослідження нормативно-правових актів, що визначають правову основу діяльності Національної гвардії, показує, що ці акти не охоплюють специфічні аспекти їх спільної роботи.

У зв'язку з цим О. В. Пискун підкреслює необхідність закріплення на законодавчому рівні принципу активного залучення громадськості до забезпечення національної безпеки та оборони країни, що є ключовими аспектами стратегії військового управління НГУ.

Однак, при оцінці положень законів України "Про Національну гвардію України", "Про Національну поліцію України" та "Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону", а також У Порядку організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України, затвердженому наказом МВС України від 10.08.2016 року №773, зазначено, що співпраця між підрозділами Національної гвардії та інститутами громадянського суспільства здійснюється не безпосередньо, а через підрозділи Національної поліції України.

Співпраця між Національною гвардією України та Національною поліцією охоплює ряд важливих напрямків, серед яких спільне патрулювання громадських територій, таких як вулиці, площі, парки, сквери, вокзали, аеропорти, морські та річкові порти.

Крім того, взаємодія полягає в забезпеченні безпеки під час проведення масових заходів, мітингів, демонстрацій та інших подібних подій, а також при охороні громадського порядку в місцях, де присутні особи, що знаходяться під державним захистом. Окрім цього, важливим аспектом є організація спільних дій з метою стабілізації ситуації на територіях адміністративних одиниць у разі виникнення загострень [65, с. 11-29-1139].

Таким чином, співпраця між підрозділами Національної гвардії України, Національної поліції та інститутами громадянського суспільства,

представленими різними громадськими об'єднаннями, спрямована на забезпечення громадського порядку та охорони державного кордону. Їхня спільна діяльність фокусується на попередженні та припиненні адміністративних і кримінальних правопорушень, захисті життя і здоров'я громадян, охороні інтересів суспільства і держави від протиправних дій, а також на порятунку людей і майна під час стихійних лих та інших надзвичайних ситуацій.

Запровадження таких заходів повинно бути ретельно організованим, з чітким розподілом ролей та функцій, що відображаються у відповідних планах взаємодії. Це включає визначення місця та часу проведення, кількість залучених учасників, їх функції та повноваження керівників, а також особливості дій у разі виникнення надзвичайних ситуацій.

Для того, щоб дії зазначених суб'єктів відповідали принципам законності, верховенства права, захисту прав і свобод людини та громадянина, а також забезпечували ефективну співпрацю, необхідно внести зміни до відповідних законодавчих актів, зокрема для уточнення правових основ взаємодії органів НГУ та НПУ з громадськими організаціями [66].

Ключовим елементом у формуванні правової держави є взаємодія між її інститутами та організаціями громадянського суспільства. Це стосується також і роботи сектору безпеки та оборони, зокрема Національної гвардії України [67, с. 260].

На сьогоднішній день законодавство не визначає явні засади взаємодії між підрозділами Національної гвардії та організаціями громадянського суспільства. Водночас можна відзначити, що співпраця між цими сторонами існує, проте вона має опосередкований характер через взаємодію з підрозділами Національної поліції України з боку Національної гвардії та громадських формувань, які забезпечують громадський порядок [68, с. 139].

ВИСНОВКИ

Згідно встановлених завдань метою дослідження, нами було виокремлено наступні висновки:

1. Досліджено поняття деокупованої території. Деокупована територія - це частина країни, яка раніше була окупована ворожими силами, але згодом була звільнена і повернута під контроль законної влади держави. У контексті України це поняття набуло особливої актуальності після російської агресії, що почалася у 2014 році з анексії Криму та окупації частини Донбасу, а потім переросла у повномасштабне вторгнення в 2022 році.

2. Визначено правовий статус деокупованої території. Деокупована територія повертається під юрисдикцію держави, до якої вона належить згідно з міжнародним правом. Відновлюється дія національного законодавства та конституційного ладу. Після деокупації території часто залишаються небезпечними через наявність мін, нерозірваних боєприпасів та потенційної присутності диверсійних груп. Це вимагає проведення розмінування та заходів з забезпечення безпеки [69, с. 259-275]. Відновлення інфраструктури. Деокуповані території зазвичай потребують значних інвестицій для відновлення пошкодженої або знищеної інфраструктури, включаючи житлові будинки, дороги, школи, лікарні та комунальні мережі.

3. Дослідженням підкреслюється складність і багатогранність процесу деокупації, який не є одноразовою подією, а є довгостроковим процесом, який вимагає комплексного підходу та стратегічного планування для повноцінної реінтеграції територій та населення. Він охоплює правові, соціальні, економічні та гуманітарні аспекти. Успішна деокупація та реінтеграція територій вимагають системного підходу та значних ресурсів, але є критично важливими для відновлення територіальної цілісності та суверенітету держави.

4. Проаналізовано правове регулювання деокупованих територій. Важливим аспектом є реінтеграція населення деокупованих територій, подолання психологічних травм, відновлення довіри до органів влади та подолання можливих розбіжностей між місцевими жителями. Є потреба у розробці спеціального законодавства для вирішення унікальних проблем деокупованих територій, таких як визнання документів, виданих окупаційною владою, або врегулювання майнових питань.

5. Досліджено перспективи вирішення проблем деокупованих територій. Потрібно проводити виважену інформаційну політику для протидії пропаганді окупантів та відновлення інформаційного простору держави на деокупованих територіях. Законодавча база щодо деокупованих територій в Україні ще перебуває на стадії формування та вдосконалення, враховуючи динамічну ситуацію.

6. Виявлено потребу в подальшому вдосконаленні законодавства для більш ефективного регулювання діяльності суб'єктів забезпечення громадського порядку на деокупованих територіях.

7. Порівняно досвід зарубіжних країн, а саме: Косово – в контексті історичних передумов проголошення незалежності цієї держави та міжнародних суперечок щодо її визнання; Палестини – в контексті складності визначення статусу території, розподілу влади між Ізраїлем і Палестинською автономією та наслідків для місцевого самоврядування. Міжнародна практика підкреслює важливість комплексного підходу до деокупації, який включає не лише військові та політичні аспекти, але й економічну відбудову, соціальну реінтеграцію та психологічну підтримку населення.

8. Досліджено проблеми та перспективи у забезпеченні громадського порядку на деокупованих територіях України. Основними проблемами є відновлення довіри населення до правоохоронних органів, подолання наслідків російської пропаганди та забезпечення безпеки в умовах потенційної загрози диверсій.

9. Виявлено потребу у відновленні інфраструктури правоохоронних органів, включаючи будівлі, обладнання та системи зв'язку. Важливим викликом є забезпечення кадрами правоохоронних органів на деокупованих територіях, включаючи питання перевірки місцевих кадрів та залучення фахівців з інших регіонів. Перспективними напрямками є впровадження моделі community policing (поліцейська діяльність, орієнтована на громаду) для відновлення довіри між населенням та правоохоронцями. Потребує покращення координація співпраці між різними правоохоронними органами та військовими формуваннями для ефективного забезпечення безпеки на деокупованих територіях.

10. Впровадження досвіду країн, які пройшли через подібні ситуації, можуть значно посилити спроможність України у забезпеченні громадського порядку на деокупованих територіях.

11. Національна гвардія України на деокупованих територіях виконує широкий спектр завдань, поєднуючи функції військового формування та правоохоронного органу, що особливо важливо в умовах постконфліктного середовища:

- забезпечення громадського порядку – НГУ відіграє ключову роль у відновленні та підтримці громадського порядку на деокупованих територіях, де місцеві правоохоронні структури можуть бути тимчасово недієздатними або потребувати реорганізації;

- антитерористична діяльність – враховуючи підвищені ризики диверсій та терористичних актів на деокупованих територіях, НГУ активно залучається до антитерористичних операцій та запобігання подібним загрозам;

- охорона стратегічних об'єктів – НГУ забезпечує охорону критичної інфраструктури, державних установ та інших важливих об'єктів на деокупованих територіях, що є критично важливим для відновлення нормального функціонування регіону;

- сприяння розмінуванню – хоча безпосереднє розмінування не є прямою функцією НГУ, вони можуть надавати підтримку та забезпечувати безпеку під час проведення робіт з розмінування територій;

- взаємодія з цивільним населенням – НГУ виконує важливу роль у налагодженні взаємодії між військовими структурами та місцевим населенням, сприяючи відновленню довіри до української влади;

- підтримка гуманітарних операцій – може залучатися до забезпечення безпеки під час доставки гуманітарної допомоги та проведення інших гуманітарних операцій на деокупованих територіях;

- протидія незаконному обігу зброї – враховуючи високу ймовірність наявності значної кількості нелегальної зброї на деокупованих територіях, НГУ активно залучається до операцій з її виявлення та вилучення;

- забезпечення безпеки під час відновлювальних робіт: НГУ може надавати підтримку у забезпеченні безпеки під час проведення відновлювальних робіт на критичних об'єктах інфраструктури;

- оперативне реагування на надзвичайні ситуації: НГУ готова до швидкого реагування на різноманітні надзвичайні ситуації, які можуть виникнути на деокупованих територіях, включаючи природні лиха або техногенні катастрофи;

- підтримка правосуддя перехідного періоду: НГУ може сприяти у забезпеченні безпеки під час проведення розслідувань воєнних злочинів та інших порушень прав людини, скоєних під час окупації;

- координація з іншими силовими структурами: НГУ тісно співпрацює з іншими правоохоронними органами та Збройними Силами України для забезпечення комплексного підходу до безпеки на деокупованих територіях;

- інформаційна безпека: НГУ може залучатися до заходів з протидії дезінформації та ворожій пропаганді, сприяючи відновленню українського інформаційного простору на деокупованих територіях;

12. Вдосконалити взаємодію між Національною гвардією України, Національною поліцією України та громадськими об'єднаннями з охорони громадського порядку, та спрямувати її на збереження громадського порядку та безпеки, запобігання злочинності та захисту життя і майна громадян. Така взаємодія повинна бути організованою, цілеспрямованою на захист інтересів суспільства і держави від будь-яких протиправних дій, та мати запобіжний характер.

Методичні рекомендації щодо вдосконалення процесу забезпечення громадського порядку на деокупованих територіях:

1. Оновлення законодавства;
2. Підготовка особового складу до виконання завдань в умовах постокупаційного періоду;
3. Дотримання міжнародних стандартів прав людини;
4. Покращення психологічної роботи з особовим складом відповідно до умов виконання завдань на деокупованих територіях;
5. Посилення протидії дезінформації та інформаційна підтримка дій підрозділів що виконують завдання на деокупованій території;
6. Посилення координації дій між силовими структурами.

Методичні рекомендації для командирів підрозділів Національної гвардії України задіяних до виконання завдань на деокупованих територіях:

1. Організація безпеки яка включає в себе: планування маршрутів патрулювання для забезпечення регулярного контролю територій, включаючи огляд стратегічно важливих місць та забезпечення присутності в найбільш проблемних районах. Проведення інструктажів для особового складу щодо дій у разі виявлення підозрілих осіб, предметів або ситуацій. Робота з місцевими жителями для отримання інформації про потенційні загрози (анонімні опитування, спілкування під час патрулювання).

2. Взаємодія з місцевим населенням: організовувати зустрічі з місцевими громадами, пояснюючи завдання підрозділу та надаючи інформацію про правила

безпеки. Підтримувати відкритий діалог із місцевими жителями для формування довіри до силових структур, включаючи допомогу у вирішенні побутових проблем, якщо це можливо.

3. Забезпечення громадського порядку: використання моделі community policing на своєму рівні: залучати місцевих активістів та громадян до спільної роботи з виявлення загроз. Проводити профілактичну роботу з населенням, пояснюючи небезпеки, пов'язані з мінними загрозами та нерозірваними боєприпасами.

4. Навчання та підготовка особового складу: регулярно проводити тренінги та навчання для особового складу з основ роботи в постконфліктному середовищі, включаючи основи тактики, медичної допомоги та комунікації з цивільними. Забезпечити проведення тренувань щодо дій у випадках терористичних загроз або диверсійних атак.

5. Антитерористична діяльність: забезпечити готовність особового складу до швидкого реагування на загрози, наприклад, на повідомлення про підозрілих осіб чи можливі диверсійні дії. Розробити на рівні роти/взводу алгоритми взаємодії з іншими підрозділами, такими як СБУ або поліція, для обміну інформацією.

6. Взаємодія із цивільним населенням: роз'яснювати важливість дотримання правил безпеки, наприклад, уникнення контактів із підозрілими предметами чи зонами, що можуть бути заміновані. Сприяти організації безпечних умов для доставки гуманітарної допомоги в місцевості, що перебуває під контролем роти/взводу.

7. Інформаційна безпека: протидіяти поширенню дезінформації серед місцевих жителів через надання достовірної інформації про дії підрозділу та стан безпеки. Забезпечити оперативну комунікацію через місцеві канали зв'язку (оголошення, особисте спілкування) для підтримки інформаційного простору.

8. Розвиток взаємодії у підрозділі: впровадити чіткий розподіл обов'язків серед особового складу для ефективного виконання завдань. Організувати

зворотній зв'язок із підлеглими, підтримуючи мотивацію та своєчасно реагуючи на потреби чи проблеми в роботі.

9. Емоційна підтримка особового складу: забезпечити регулярні психологічні бесіди для підтримки морально-психологічного стану військовослужбовців. Своєчасно виявляти ознаки емоційного чи фізичного виснаження у підлеглих та забезпечувати відповідну допомогу.

10. Реагування на надзвичайні ситуації: організувати готовність особового складу до дій у разі природних або техногенних катастроф, наприклад, пожеж чи руйнування інфраструктури. Забезпечити швидке та координоване реагування на виклики, включаючи евакуацію населення або забезпечення безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Калакура О. Траєкторія етнонаціональної політики України щодо деокупації та реінтеграції населення донбасу. *Society document communication*. 2022. № 13. С. 40–63.
2. Козьма В. В. До проблеми вироблення державної стратегії деокупації криму. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*. 2021. № 7. С. 24–38
3. Кориневич А., Короткий Т. Перехідне правосуддя для України: per aspera ad astra. *Право України*. 2020. № 2020/12. С. 129
4. Лаврик Г. В. Політико-правовий порядок в Україні: свобода, досягнення дієвості верховенства права, правосуддя? : thesis. 2022. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/11895>
5. Письменський Є. Колабораціонізм у сучасній Україні як кримінально-правова проблема. *Право України*. 2020. № 2020/12. С. 116.
6. Ротар Н. Проблема деокупації/інтеграції Криму та Донбасу в стратегії парламентської діяльності політичної партії "Народний фронт". *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: міжнародні відносини*. 2018. № 5 (378). С. 139–153.
7. Рябошапко Л. Кримський вектор російської окупації: деокупація свідомості та території. *Наше право*. 2022. № 2. С. 5–10
8. Семчинський К. В. Хорватські уроки для України: деокупація, реінтеграція та розбудова миру. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*. 2020. № 6. С. 56–66
9. Curyu L. V., Savchuk S. A. Стан та перспективи деокупації та реінтеграції криму в контексті подолання сучасних викликів. *Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України*. 2018. № 2. С. 41–59.

10. Demydenko V. Providing the peaceful assembly at the local level as the instrument of the information de-occupation. *Ukrainian journal of international law*. 2019. Vol. 2. P. 37–39
11. Trofymenko A. De-occupation and reintegration: experience of Croatia for Ukraine. *Bulletin of mariupol state university. series: history. political studies*. 2020. Vol. 10, no. 27. P. 142–149
12. Tsiurupa M. Dialectic of people's, legal and military-political aspects of the problem of donbas de-occupation. *Almanac of ukrainian studies*. 2018. No. 23. P. 155–160.
13. Завальний М. В. Адміністративно-правові засади діяльності та взаємодії державних та недержавних суб'єктів правоохорони в Україні : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2018. 33 с.
14. Nikitin A., Vdovychenko O., Beschastnyy V. The role of law enforcement agencies in ensuring national and economic security of Ukraine. 2022. *Baltic Journal of Economic Studies*. No 8 (4). P. 110–116.
15. Годлевський С. О. Обґрунтування ролі і місця Національної гвардії України в стабілізаційних діях безпекового характеру. *Честь і закон*. 2023. No 2 (85). С. 12–18.
16. Бєлай С. В., Годлевський С. О., Тупіков А. А. Роль і місце Національної гвардії України у системі забезпечення державної безпеки: урахування зарубіжного досвіду. *Честь і закон*. 2017. No 2. С. 22–29.
17. Аллеров Ю. В., Кривенко О. В. Роль і місце Національної гвардії України у структурі сектору національної безпеки і оборони України. *Наука і оборона*. 2018. No 3. С. 3–9.
18. Троцький Р., Курило О. Зміст і сутність повноважень та завдань Національної гвардії України під час виконання функцій із забезпечення державної безпеки. *Честь і закон*. 2023. No 3 (86). С. 56–60.
19. Корнієнко Д. М. Система адміністративного законодавства, що регулює службово-бойову діяльність Національної гвардії України. *Честь і закон*. 2020. No 4 (75). С. 62–68.

20. Корнієнко Д. М., Сопільник Р. Л., Скриньковський Р. М. Суб'єкти адміністративно-правового забезпечення службово-бойової діяльності Національної гвардії України в умовах введення правового режиму воєнного стану. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична*. 2020. Вип. 27. С. 167–173.

21. Про Національну гвардію України : Закон України від 13.03.2014 р. No 876-VII. URL: <http://surl.li/qeqja> (дата звернення: 10.09.2023).

22. Балан М. І., Кривенко О. В. Науково-практичні підходи до законодавчого забезпечення службово-бойової діяльності Національної гвардії України. *Честь і закон*. 2020. No 3 (74). С. 51–57.

23. Волков І. М., Перепадя В. І. Актуальні питання правового регулювання процесу виконання Національною гвардією України завдань з охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки під час масових заходів та у ході припинення масових заворушень. *Честь і закон*. 2018. No 4 (67). С. 103–109.

24. Мальцев В. В. Нормативне регулювання діяльності Національної гвардії України у сфері забезпечення громадської безпеки. *Честь і закон*. 2021. No 1 (76). С. 87–91.

25. Комісаров О. Г., Кобзар О. Ф. Особливості поліцейської діяльності підрозділів Національної гвардії України. *Честь і закон*. 2019. No 1 (68).

26. Белай С. В., Островський С. О. Юридичні засади поняття «взаємодія Національної гвардії України з правоохоронними органами та військовими формуваннями України». *Честь і закон*. 2019. No 3 (70). С. 85–90.

27. Островський С. О. Адміністративно-правові засади взаємодії Національної гвардії України з правоохоронними органами та Збройними Силами України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2018. 21 с.

28. Белай С. В., Минько О. В. Етичні аспекти розвитку системи цивільно-військового співробітництва у формуваннях Національної гвардії України. *Честь і закон*. 2019. No 4 (71). С. 55–63.

29. Горбач Д. О. Адміністративно-правовий статус Національної гвардії України: монографія/ за заг. ред. О. І. Безпалової. Харків : ХНУВС, 2017. 288 с.
30. Пискун О. В. Адміністративно-правовий статус командувача Національної гвардії України : дис. ... д-ра філософії : 081 «Право». Кропивницький, 2023. 247 с.
31. Агапова О. В. Адміністративно-правові засади діяльності Національної гвардії України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2017. 20 с.
32. Морквін Д. А. Адміністративно-правове забезпечення правоохоронної діяльності Національної гвардії України : дис. ... д-ра філософії : 081 «Право». Харків, 2023. 215 с.
33. Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки : затв. Указом Президента України від 07.09.2021 р. No 487/2021. URL: <http://surl.li/qqmnp>
34. Єрмошин М. О., Сутюшев Т. А. Основні види і форми службово-бойової діяльності і дій Національної гвардії України. *Честь і закон*. 2020. No 4 (75). С. 18–24
35. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 р. No 2469- VIII. URL: <http://surl.li/tcsi>
36. Про затвердження Порядку організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку : наказ МВС України від 10.08.2016 р. No 773.
37. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону : Закон України від 22.06.2000 р. No 1835-III. URL: <http://surl.li/qqqkt>
38. Про Національну поліцію : Закон України від 02. 07. 2015 р. № 80-VIII. URL:<http://surl.li/qqqlc>
39. Радванський І., Свтушенко І. Особливості організації взаємодії частин і підрозділів Національної гвардії України, Національної поліції України та інших правоохоронних органів у сфері охорони громадського порядку і забезпечення громадської безпеки. *Честь і закон*. 2021. No 2 (77). С. 52–57.

40. Пилип В. В. Взаємодія Національної гвардії України та інститутів громадянського суспільства. *Вісник Ужгородського національного університету*. Серія. Право. 2023 р. 10-16 с.

41. Нормативно-правове забезпечення розробки стратегій громад: колізії та проблеми. URL: https://lb.ua/blog/observatory_democracy/483923_normativnopravove_zabezpechennya.html (дата звернення: 04.11.2023).

42. Про внесення змін до деяких законів України щодо першочергових заходів реформування сфери містобудівної діяльності : Закон України 12.05.2022 No 2254-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2254-20#Text>

43. Про засади державної регіональної політики : Закон України від 5.02.2015 No 156-VIII (у редакції від 21.07.2023 No 2710-IX). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>

44. Про затвердження порядків з питань відновлення та розвитку регіонів і територіальних громад : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.07.2023 No 731. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/731-2023-%D0%BF#Text>

45. Про затвердження Порядку розроблення, проведення громадського обговорення, погодження програм комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини) та внесення змін до них : Постанова Кабінету Міністрів України від 14.10.2022 No 1159. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1159-2022-%D0%BF#Text>

46. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 No 280/97-ВР (в редакції від 03.08.2023 3022-IX). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

47. Про регулювання містобудівної діяльності : Закон України 17.02.2011 No 3038-VI (у редакції від 01.10.2023 No 2573-IX). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text>

48. Gryshchenko, I., Lazor, O., Oliinyk, V., Lazor, O., & Yunyk, I. (2023). Strategic public policy providers in the context of european integration. *Amazonia Investiga*, 12(64), P. 175–187.

49. Горбата Л. П. Нормативно-правове регулювання процесу відновлення територіальних громад в Україні. *Міське самоврядування*. 2023, с. 72-74.

50. Агапова О. Міжнародне співробітництво як чинник вдосконалення діяльності Національної гвардії України. *Підприємництво, господарство і право*. 2016, с. 131-135

51. Про затвердження Порядку ініціювання, підготовки та реалізації проектів Twinning: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.10.2016 №700// *Офіційний вісник України*. 2016. № 83. Ст. 2733

52. Андрощук О. С., Андрощук О. Ю. Проблемні питання інформаційно-аналітичної діяльності правоохоронних органів спеціального призначення. *Актуальні проблеми оперативного мистецтва та тактики Національної гвардії України*. Харків, 2022, с. 4-5

53. Бабій Ю. О., Мартинюк О. В., Поліщук В. В. Особливості сучасних збройних конфліктів. Результати науково-практичної конференції Національної академії Національної гвардії України 31 березня 2022 р., м. Харків. С. 7-8

54. Бацамут В. М. Обґрунтування переліку операцій оперативного та оперативно-тактичного рівня застосування Національної гвардії України. Результати науково-практичної конференції Національної академії Національної гвардії України 31 березня 2022 р., м. Харків, с. 10-12

55. Бондаренко О. Г. Завдання, форми та способи оперативного застосування Національної гвардії України у сфері забезпечення національної безпеки. Результати науково-практичної конференції Національної академії Національної гвардії України 31 березня 2022 р., м. Харків, с. 13-16

56. Ващук Н. Ф. Удосконалення забезпечення діяльності підрозділів спеціального призначення Національної гвардії України. Результати науково-практичної конференції Національної академії Національної гвардії України 31 березня 2022 р., м. Харків, с. 19-20

57. Гетманюк С. П., Чорний А. М. Витоки російської агресії на сході України. Результати науково-практичної конференції Національної академії Національної гвардії України 31 березня 2022 р., м. Харків, 23-24

58. Голубок М. Г., Жабінський В. М. Проблемні питання організації обов'язкової евакуації окремої категорії населення у разі ведення правового режиму воєнного стану. Результати науково-практичної конференції Національної академії Національної гвардії України 31 березня 2022 р., м. Харків, с. 26-27.

59. Гончар Р. О. Підходи до організації взаємодії сил територіальної оборони Збройних Сил України та формувань Національної гвардії України при виконанні завдань територіальної оборони. Харків, 2022, с. 28.

60. Бугайчук К. Л. Стабілізаційні заходи на деокупованих територіях: концептуальне розуміння, класифікація та особливості застосування. *Право і безпека*. Київ, 2024, с. 9-21

61. Чорна А. Г. Правові акти, що регулюють діяльність Національної поліції України щодо запобігання кримінальним правопорушенням на деокупованих територіях. ДДУВС, Дніпро, 2023, с. 410-417

62. Батан Ю.Д. Поняттєво-категоріальний апарат превенції як призначення права. *Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка*. 2017. № 4 (80). С. 11–19.

63. Ішенко І. Правові засади діяльності Національної поліції України щодо реалізації превентивної функції держави та місце серед них адміністративно-правового регулювання. Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави : тези доп. X Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 27-й річниці створення Харків. нац. ун-ту внутр. Харків : ХНУВС, 2021. С. 61–61.

64. Особливості запобігання кримінальним правопорушенням у період пандемії: метод. рек. / кол. авт.: О.С. Юнін, С.І. Шевченко, В.В. Шаблистий та ін. Дніпро: ДДУВС, 2022. 96 с.

65. Шендрик В.В., Крепаков І.О. Аналіз співвідношення понять «профілактика», «попередження», «припинення» та «запобігання злочинів». Форум права. 2011. № 1. С. 1129–1139.

66. Про затвердження плану дій органів виконавчої влади з відновлення деокупованих територій територіальних громад : розпорядження Кабінету

Міністрів України від від 30 грудня 2022 р. No 1219-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-planu-dii-orhaniv-vykonavchoi-a1219r>

67. Репело В.В. Адміністративно-правові засади діяльності Державної міграційної служби України : дис. на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» / Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Дніпро, 2021. 260 с.

68. Baymakhanov A., Begaliev Ye., Badanova A. Project management as a tool in prevention of juvenile delinquency. *Philosophy, Economics and Law Review*. 2022. Volume 2, no. 1. P. 139–147.

69. Присяжнюк Ю., Масненко В. Деокупація тимчасово окупованих територій України як наукова проблема та практична модель для реалізації. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*, 13/55, с. 259–275.

70. Луцька, Г.В. Охорона та захист цивільних прав громадян у зв'язку з тимчасовою окупацією частини території України: моногр. Івано-Франківськ: Вид-во «Людмила». 2020, с. 283